

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยนำมาเสนอเป็น 7 ส่วน ดังนี้
ส่วนที่ 1 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับกลยุทธ์และการวางแผนของกลยุทธ์

1. ความหมายของกลยุทธ์
2. ความหมายของการวางแผนกลยุทธ์
3. แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการวางแผนกลยุทธ์

ส่วนที่ 2 แนวคิดของการบริหารจัดการเชิงกลยุทธ์

1. ความหมายของการบริหารจัดการเชิงกลยุทธ์
2. กระบวนการบริหารจัดการเชิงกลยุทธ์
3. การจัดวางทิศทางองค์กร

ส่วนที่ 3 หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

1. ความหมายของหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
2. แนวคิดตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ส่วนที่ 4 การบริหารสถานศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ส่วนที่ 5 การบริหารจัดการสถานศึกษาขนาดเล็ก

1. สภาพปัญหาของสถานศึกษาขนาดเล็ก
2. การพัฒนาสถานศึกษาขนาดเล็กให้มีคุณภาพ
3. กลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาขนาดเล็ก
4. รูปแบบการพัฒนาสถานศึกษาขนาดเล็กที่ได้ผล

ส่วนที่ 6 การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion)

ส่วนที่ 7 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ส่วนที่ 1 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับกลยุทธ์และการวางแผนของกลยุทธ์

1. ความหมายของกลยุทธ์

เซอร์โต และ ปีเตอร์ (Certo and Peter, 1991, p. 17) ให้ความหมายของกลยุทธ์ว่าเป็นวิธีการที่องค์การวางแผนที่คาดว่าจะนำไปสู่ความสำเร็จและเกิดผลลัพธ์ตรงตามจุดมุ่งหมายขององค์การที่ตั้งไว้

เฮนรี มินทเบิร์ก (Henry Mintzberg, 1994, p. 19) ให้ความหมายของกลยุทธ์ว่ามี 4 ลักษณะ ดังนี้ 1) กลยุทธ์ เป็นแผน (Plan) หรือแนวทางในการบรรลุเป้าหมาย 2) กลยุทธ์ เป็นรูปแบบของกิจกรรม (Pattern) ที่องค์การดำเนินการเป็นประจำ 3) กลยุทธ์ เป็นสถานะหรือตำแหน่ง (Position) ขององค์การในอุตสาหกรรม 4) กลยุทธ์ เป็นมุมมอง (Perspective) ซึ่งก็คือ วิสัยทัศน์และทิศทางขององค์การ

เดวิดส์ (Davids, 1995, p. 19) ให้ความหมายของกลยุทธ์ว่า หมายถึง วิถีทาง เพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ในระยะยาว

เดส และ มิลเลอร์ (Dess and Miller, 1999, p.29) แบ่งกลยุทธ์ออกเป็น 2 ชนิด ที่ไม่เหมือนกัน ดังนี้ 1) กลยุทธ์ที่ตั้งใจ ได้แก่ กลยุทธ์ที่ผู้จัดการเสนอแนะ ออกแบบ คาดหวังว่าจะนำไปสู่ความสำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ ประกอบด้วยองค์ประกอบ 3 อย่าง คือ เป้าหมาย นโยบาย และแผนปฏิบัติงาน 2) กลยุทธ์ที่เป็นจริง เป็นกลยุทธ์ที่ตรงกันข้ามกับกลยุทธ์ที่ตั้งใจ เพราะเป้าหมาย นโยบาย และแผนปฏิบัติงานที่ก่อตัวกันขึ้นเป็นกลยุทธ์ที่ตั้งใจขององค์การนั้น เมื่อถึงเวลานำไปปฏิบัติอาจแตกต่างจากสิ่งที่เกิดขึ้นจริงมากก็ได้ เพราะในทางปฏิบัตินั้นกลยุทธ์เริ่มแรกเกือบทุกกลยุทธ์จะมีการเปลี่ยนแปลงหลายครั้ง ในช่วงที่อยู่ในขั้นการนำแผนกลยุทธ์ที่กำหนดไว้เดิมอาจใช้ไม่ได้ผล จึงจำเป็นต้องเปลี่ยนกลยุทธ์ใหม่ในบางส่วน เพื่อสร้างความได้เปรียบในการแข่งขันและเพื่อให้สอดคล้องกับโอกาสที่เกิดขึ้นใหม่ในช่วงนั้นด้วย

เชอร์เมอร์ฮอร์น (Schermerhorn, 2002, p. 16) ให้ความหมายของกลยุทธ์ว่า หมายถึง แผนแม่บทหรือแผนปฏิบัติการหลักสำคัญขององค์การ ใช้เป็นตัวกำหนดทิศทางการดำเนินงาน ระยะยาว รวมทั้งใช้เพื่อเป็นแนวทางในการใช้ทรัพยากรเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย โดยทำให้ได้เปรียบทางการแข่งขันที่ยั่งยืน

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 (ราชบัณฑิตยสถาน, 2542, หน้า 30) ให้คำจำกัดความของกลยุทธ์ (Strategy) ว่า หมายถึง การรบที่มีเล่ห์เหลี่ยมหรือวิธีการต่อสู้ที่ต้องใช้อุบายต่าง ๆ ซึ่งเป็นความหมายที่เกี่ยวข้องกับการสงครามหรือการต่อสู้ที่ต้องใช้ความคิดโดยสิ้นเชิง

สมาคมผู้บริหารสถานศึกษามัธยมศึกษาแห่งประเทศไทย (2544, หน้า 26-27) ให้ความหมายของกลยุทธ์ไว้ ดังนี้ 1) กลยุทธ์ หมายถึงวิธีดำเนินงาน ที่คาดว่าจะนำไปสู่ความสำเร็จตามจุดมุ่งหมายขององค์การ 2) กลยุทธ์ หมายถึงแผนของผู้บริหารระดับสูงที่นำไปสู่ผลลัพธ์ต่าง ๆ ที่สอดคล้องกับภารกิจและเป้าหมายขององค์การ 3) กลยุทธ์ หมายถึงชุดของทางเลือกระยะยาว เกี่ยวกับเป้าหมายเชิงปฏิบัติการและนโยบายรวมทั้งแผนปฏิบัติการของ

แผนงานรัฐบาล ซึ่งองค์การรัฐบาลกำหนดโดยคำนึงถึงจุดมุ่งหมายของแผนงานที่รัฐบาลกำหนดไว้ และคำนึงถึงสิ่งแวดล้อมที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินงานของแผนงาน 4) กลยุทธ์ คือชุดของเป้าหมายและแผนการปฏิบัติงาน สำหรับแต่ละระดับขององค์การโดยเฉพาะ 5) กลยุทธ์ คือชุดของการปฏิบัติที่ทำให้องค์การบรรลุจุดมุ่งหมาย 6) กลยุทธ์ คือตัวปฏิบัติการ (Operator) ที่ออกแบบมาเพื่อเปลี่ยนแปลงองค์การ จากสถานภาพ (Position) ปัจจุบันไปสู่สภาพปรารถนาได้ตามประสงค์ภายใต้ข้อจำกัดของความสามารถและศักยภาพ 7) กลยุทธ์ คือแนวทางในการเปรียบเทียบจุดแข็งขององค์การกับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงเพื่อค้นหาวิธีที่ดีที่สุด ในการตอบสนองความเปลี่ยนแปลงนั้น

สิทธิพร นิยมศรีสมศักดิ์ (2546, หน้า 20) ให้ความหมายของกลยุทธ์ หรือ กลยุทธ์ (Strategy) ว่า หมายถึง แผนงานวิธีดำเนินงานตามแผนกลวิธีในการดำเนินงานรวมทั้งขั้นตอนที่จะทำให้วิสัยทัศน์ของหน่วยงานประสบความสำเร็จ ลักษณะกลยุทธ์จะเอื้อต่อการเรียนรู้ของสมาชิกเอื้อต่อการถ่ายโอนการเรียนรู้และใช้ประโยชน์จากการเรียนรู้ในกิจกรรมและการดำเนินงานของหน่วยงาน

พิบูลย์ ทีปะपाल (2546, หน้า 15) ให้ความหมายของกลยุทธ์ว่า หมายถึง รูปแบบการตัดสินใจหรือการกระทำโดยเฉพาะ ซึ่งผู้จัดการนำมาใช้เพื่อให้บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายที่องค์การวางไว้

ฉลอง ชาตรุประชีวิน (2552, หน้า 51) ให้ความหมายของกลยุทธ์ว่า หมายถึง แนวทางในการดำเนินงานที่ประกอบด้วย ภารกิจ จุดมุ่งหมาย กิจกรรม โครงการที่ปฏิบัติและเกณฑ์การวัดความสำเร็จ ทั้งนี้เพื่อให้ผู้บริหารสามารถนำองค์การไปสู่จุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้

สรุปได้ว่า กลยุทธ์ หมายถึง การกำหนดแนวทางและวิธีการดำเนินงาน ที่มีความชัดเจน เป็นระบบ มีเป้าหมายที่ชัดเจนในการนำไปปฏิบัติ เพื่อให้สามารถดำเนินภารกิจได้บรรลุจุดมุ่งหมายและเป้าหมายที่กำหนดไว้

2. ความหมายของการวางแผนกลยุทธ์

กูดสไตน์ (Goodstein, 1993, pp.11-12) ให้ความหมาย การวางแผนกลยุทธ์ (Strategic Planning) ว่า หมายถึง การตอบคำถามพื้นฐานที่สำคัญ 3 ประการขององค์การ คือ องค์การจะก้าวไปทางใด (Where are you going ?) สภาพแวดล้อมขององค์การมีอะไรบ้าง (What is the environment ?) และองค์การจะต้องทำอย่างไรบ้างจึงจะไปถึงเป้าหมายนั้นได้ (How do you get there ?) และการวางแผนกลยุทธ์ คือ การจำลองของการบริหารเชิงกลยุทธ์

จิตราภรณ์ ไยศิลป์ (2550, หน้า 24) ให้ความหมาย การวางแผนกลยุทธ์ว่า หมายถึง การใช้วิสัยทัศน์มองไปข้างหน้าอย่างถูกต้องเป็นระบบและสอดคล้องกับสภาพแวดล้อม

ทั้งภายในและภายนอกที่จะมากระทบกับองค์การเป็นการวางแผนในลักษณะที่เป็นทั้งการแก้ไข การป้องกันปัญหา และรองรับการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นในอนาคต ทั้งระยะสั้นและระยะยาว

สรุปได้ว่า การวางแผนกลยุทธ์ หมายถึงแผนที่ทำให้องค์การอยู่รอดในระยะยาว และได้เปรียบการแข่งขัน ผู้วางแผนต้องมองไปข้างหน้า มองไปหาอนาคตได้อย่างถูกต้อง เข้าใจถึงการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมที่จะเกิดขึ้น รักษาสถานะทางการบริหาร และการแข่งขันให้เหนือกว่าองค์การอื่นและดำรงอยู่ตลอดไป

3. แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการวางแผนกลยุทธ์

แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการวางแผนกลยุทธ์ของนักวิชาการ บางทฤษฎีอาจใช้คำว่า แผนยุทธศาสตร์ แทนคำว่าแผนกลยุทธ์ ซึ่งมีความหมายเดียวกัน มีแนวความคิดและทฤษฎี ดังนี้

ไพน์ และ นัมส์ (Paine and Naumes, 1975, pp.19-20) ได้กล่าวถึง การกำหนด นโยบายและกลยุทธ์ขององค์การ ว่าประกอบด้วย 1) ภารกิจ (Mission) หมายถึง ขอบข่ายการปฏิบัติงานขององค์การ 2) จุดมุ่งหมาย (Organization Objectives) หมายถึงผล (Results) จุดมุ่งหมาย (Goals) หรือเป้าหมาย (Targets) ที่คาดหวังให้เกิดขึ้นโดยมีพื้นฐานจากพันธกิจขององค์การ 3) นโยบาย (Policies) หมายถึง แนวการปฏิบัติงานอย่างกว้าง ๆ (Broad Guides) เพื่อให้เป็นไปตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ 4) กลยุทธ์ (Strategies) หมายถึงแนวปฏิบัติหลักที่กำหนดอย่างเจาะจง เพื่อให้จุดมุ่งหมายขององค์การโดยองค์ประกอบสามารถแสดงความสัมพันธ์ได้ ดังนี้

ภาพ 1 แสดงการกำหนดนโยบายและกลยุทธ์ของ Paine and Naumes

ที่มา: Paine and Naumes, 1975, p.19

แมสซี และดักลาส (Massie and Douglas, 1993, pp. 11-12) กล่าวถึง การจัดทำแผนกลยุทธ์ว่าเป็นกระบวนการกำหนดจุดมุ่งหมายระยะยาวขององค์การ (Long Range Goals) การเลือกวิถีทาง (Mean คือ กลยุทธ์และนโยบาย) เพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายนั้น ตลอดจนการจัดสรรทรัพยากรและการพัฒนาแผนระยะยาวเพื่อบรรลุเป้าหมายขององค์การ โดยมีองค์ประกอบของแผนดังนี้

ภาพ 2 แสดงองค์ประกอบของแผนกลยุทธ์ ของ Massie and Douglas

ที่มา: Massie and Douglas, 1993, p.12

การจัดทำแผนกลยุทธ์จะมีจุดมุ่งหมายขององค์การ (Goal of Organization) เป็นจุดมุ่งหมายสุดท้ายที่องค์การ มุ่งบรรลุให้ถึง เป็นพื้นฐานของการวางแผนกลยุทธ์ พันธกิจ (Mission) หมายถึง ขอบข่ายของกิจกรรมที่องค์การดำเนินอยู่ กลยุทธ์ (Strategies) หมายถึง ทิศทางหรือแบบแผนภายนอก แต่อาจเปลี่ยนแปลงได้หากสภาพแวดล้อมมีการเปลี่ยนแปลงไป การที่องค์การจะสามารถเลือกกลยุทธ์ได้เหมาะสมเพียงใดขึ้นอยู่กับข้อมูลสภาพแวดล้อมที่องค์การ จัดหามาได้

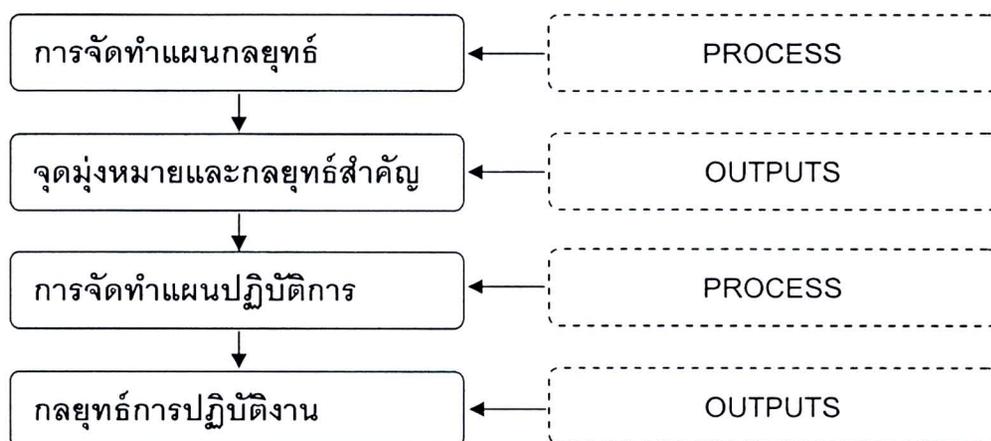
แนวคิดของ แมสซี และดักลาส เห็นว่าแผนต้องประกอบด้วยจุดมุ่งหมายขององค์การ ภารกิจ กลยุทธ์และนโยบาย

แฮร์ริเกิล และโซลคัม (Hellriegel and Slocum, 1982, pp. 72-73) ได้กล่าวถึงแผนกลยุทธ์ว่าเป็นกระบวนการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมธรรมชาติขององค์การกำหนดจุดมุ่งหมาย จำแนกประเมินและเลือกแนวการปฏิบัติสำหรับองค์การ

การจัดทำแผนกลยุทธ์เกี่ยวข้องกับคำถามพื้นฐานบางคำถามเช่น ปัจจุบันเรามีกลยุทธ์อะไรบ้าง มีปัญหาอะไรกับกลยุทธ์เหล่านั้น หากใช้กลยุทธ์เหล่านั้นอยู่จะทำให้พลาดโอกาสอะไรหรือไม่ มีกลยุทธ์ทางเลือกอื่นอีกหรือไม่ ทางใดที่ดีที่สุดสำหรับองค์การจะต้องใช้ทรัพยากรเท่าใด เป็นต้น

กระบวนการของแผนกลยุทธ์จะก่อให้เกิดปัจจัยป้อนออก (Outputs) ในรูปแบบที่เป็นจุดมุ่งหมายและกลยุทธ์สำคัญเข้าสู่กระบวนการของแผนปฏิบัติการ (Operational Plan) โดยแปลงจุดมุ่งหมายและกลยุทธ์ขององค์การ เป็นกลยุทธ์การปฏิบัติงานที่มีความละเอียดชัดเจนขึ้น ถือเป็นปัจจัยป้อนออกของแผนปฏิบัติการ เช่นรายละเอียดเกี่ยวกับงบประมาณ

แผนปฏิบัติงานของหน่วยงานระดับแผนกหรือเทคนิคการควบคุมอื่น ๆ ดังนี้

ภาพ 3 แสดงกระบวนการวางแผนกลยุทธ์ของ Hellriegel and Slocum

ที่มา: Hellriegel and Slocum, 1982, p.73

แฮร์ริเกิล และโซลคัม ได้กล่าวถึงกระบวนการจัดทำแผนกลยุทธ์ว่าประกอบด้วย การประเมินจุดมุ่งหมายพื้นฐานและธรรมชาติขององค์การ ดูแล้วว่าจะมีความเกี่ยวข้องกับสภาพแวดล้อมภายนอกอย่างไร การศึกษาอนาคตและความคาดหวังขององค์การที่จะเป็นประโยชน์ต่อการวิเคราะห์ปัจจัย 4 ประการขององค์การ คือ จุดแข็ง (Strengths) จุดอ่อน (Weaknesses) โอกาส (Opportunities) และ อุปสรรค (Threats) ซึ่งข้อมูลเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมการศึกษาอนาคต การประเมินความคาดหวังและการวิเคราะห์ SWOT จะนำไปสู่การกำหนดกลยุทธ์ทางเลือก ซึ่งจะมีการประเมินทางเลือกเพื่อเลือกทางเลือกที่ดีที่สุด อาจมีมากกว่าหนึ่งทางเลือกได้

การพัฒนาวิถีทาง (Developing Means) เพื่อนำกลยุทธ์ที่เลือกไปปฏิบัติเริ่มจากการกำหนดพื้นที่ของผลลัพธ์ที่สำคัญ ๆ พื้นที่เหล่านี้ในองค์การธุรกิจ Peter Drucker (อ้างอิงใน จิตรราภรณ์ ไยศิลป์, 2550, หน้า 64) เสนอแนะไว้ 8 ด้าน คือ การตลาด นวัตกรรม ทรัพยากรมนุษย์ และทรัพยากรการเงิน การผลิต ทรัพยากรเชิงกายภาพ ความรับผิดชอบทางสังคม และผลกำไร ที่ต้องการและจากพื้นที่นี้จะนำไปสู่การกำหนดจุดมุ่งหมายเฉพาะของแผนงาน โครงการ ผู้บริหาร หรือผู้ปฏิบัติอันเป็นขั้นตอนต่อเนื่องกันระหว่างแผนยุทธศาสตร์และแผนปฏิบัติการ

แฮร์ริเกิลและโซลคัม ยังได้กล่าวถึงการใช้เทคนิคการบริหารแบบเน้นวัตถุประสงค์ (Management By Objectives: MBO) เป็นเครื่องมือบูรณาการกระบวนการของแผนกลยุทธ์กับกระบวนการของแผนปฏิบัติการ โดย MBO มีขั้นตอนที่เชื่อมโยงกันและกัน 5 ขั้นตอน ดังนี้

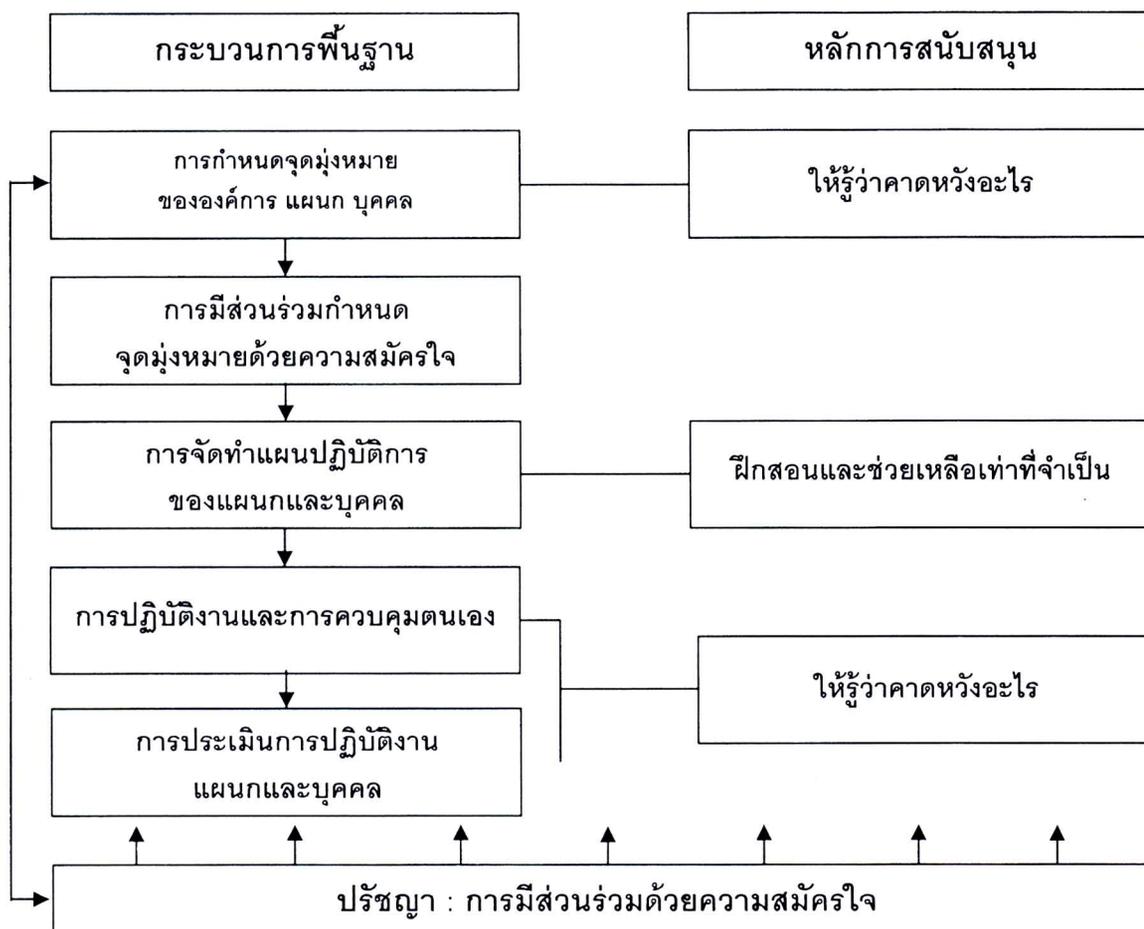
ขั้นตอนที่ 1 การกำหนดจุดมุ่งหมายขององค์การโดยรวม บนหลักการที่ว่าให้รู้ว่คาดหวังอะไร (Knowledge of What Is Expected) ขั้นตอนนี้ควรมีความชัดเจน การแลกเปลี่ยนข้อมูล ซึ่งกันและกัน ความเห็นพ้องต้องกันในจุดมุ่งหมายและลำดับความสำคัญของจุดมุ่งหมาย

ขั้นตอนที่ 2 ส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการกำหนดจุดมุ่งหมายจากบุคคลและแผนกเท่าที่เป็นไปได้

ขั้นตอนที่ 3 แต่ละแผนกและบุคคล พัฒนาแผนปฏิบัติการ (Action Plans) เพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมาย (แผนปฏิบัติการ หมายถึงขั้นตอนรายละเอียดการปฏิบัติงานทรัพยากร ที่จะใช้ในการปฏิบัติงาน)

ขั้นตอนที่ 4 การนำแผนปฏิบัติการไปใช้อย่างมีความหมาย บุคคลและแผนกควรมีการควบคุมตนเอง (Self – Control) ให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ และควรมีการทบทวนปรับปรุงแก้ไข การดำเนินงานเป็นระยะๆ

ขั้นตอนที่ 5 การประเมินผลการดำเนินงานตามจุดมุ่งหมาย เป็นไปตามหลักการให้รู้ผล (Knowledge of Results) เป็นระยะ ๆ ซึ่งอาจเป็นครึ่งปีหรือหนึ่งปี การประเมินผลจะทำให้ได้ข้อมูลย้อนกลับ (Feedback) 1 เพื่อการแก้ไข การธำรงรักษาหรือการปรับปรุง การดำเนินงานและเพื่อการกำหนดหรือทบทวนแก้ไขจุดมุ่งหมายต่อไป ดังแสดงในภาพ 4

ภาพ 4 แสดงรูปแบบพื้นฐานของการบริหารแบบเน้นวัตถุประสงค์

ที่มา: Hellriegel and Slocum, 1982, p.78

แนวคิดของ Hellriegel and Slocum ให้ความสำคัญสภาพแวดล้อมคือ นำเสนอกระบวนการการบริหารแบบเน้นจุดมุ่งหมาย ประกอบด้วย การกำหนดจุดมุ่งหมาย การมีส่วนร่วม การปฏิบัติงาน การกำกับติดตาม การประเมินผล

คุนซ์ ดอนนี และวีริช (Koontz, O Donnel and Wehrich, 1968, pp.43- 48) กล่าวถึงลำดับขั้นของแผนชนิดต่าง ๆ ในองค์การว่าประกอบด้วย จุดมุ่งหมายหรือพันธกิจ (Purpose or Mission) จุดมุ่งหมาย (Objectives) กลยุทธ์ (Strategies) นโยบาย (Policies) ระเบียบปฏิบัติ และกฎ (Procedures and Rules) แผนงาน (Program) และแผนงบประมาณ (Budgets) ดังภาพ 5

ภาพ 5 แสดงลำดับชั้นของแผนตามแนวคิดของ Koontz, O Donnel and Wehrich

ที่มา: Koontz, O Donnel and Wehrich, 1968, p.43

พันธกิจ เป็นหน้าที่หรืองานพื้นฐานขององค์การ

จุดมุ่งหมาย เป็นจุดมุ่งหมายปลายทางสุดท้ายที่กิจกรรมทุกกิจกรรมมุ่งบรรลุถึง รวมทั้งการจัดองค์การ การจัดบุคลากร การทำและการควบคุมด้วย จุดมุ่งหมายนี้มีทั้งในระดับองค์การโดยรวมและในระดับแผนงาน

กลยุทธ์ มี 3 ความหมาย คือ 1) แผนงานปฏิบัติงานทั่วไปและทรัพยากรที่จะใช้ให้บรรลุจุดมุ่งหมาย 2) แผนงานของจุดมุ่งหมายขององค์การ ทรัพยากรที่ใช้เพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายและนโยบายในการกำกับ การใช้และการถ่ายทรัพยากรที่ได้มา 3) การกำหนดจุดมุ่งหมายระยะยาวขององค์การและแนวทางการปฏิบัติ และการจัดสรรทรัพยากร เพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายนั้น

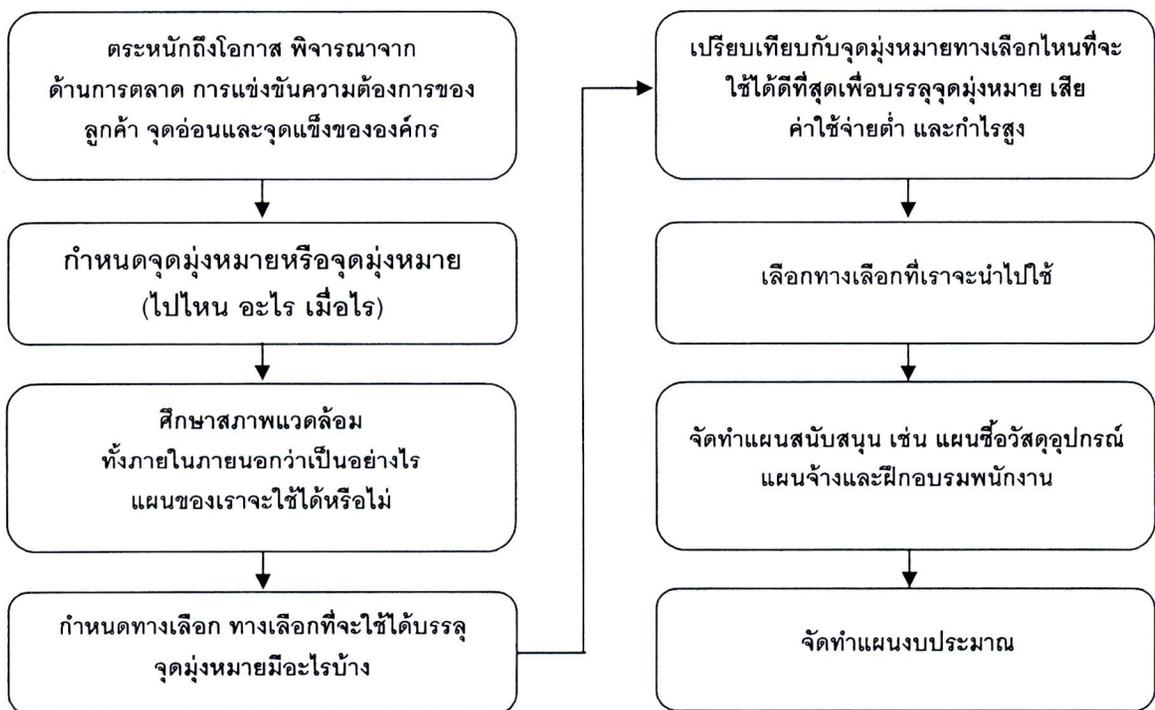
นโยบาย เป็นข้อความกว้างๆ หรือความเข้าใจที่เป็นแนวทางเพื่อการตัดสินใจ (Guides to Decision Making) เพื่อให้มั่นใจว่าทุกฝ่ายตัดสินใจไปในทิศทางเดียวกัน มุ่งสู่การบรรลุจุดมุ่งหมายเดียวกัน มีหลายระดับทั้งระดับองค์การ ระดับแผนงาน และระดับบุคคลระเบียบวิธีการปฏิบัติ เป็นแผนที่กำหนดวิธีการที่จะจัดการกับกิจกรรมในอนาคตเป็นขั้นตอน เป็นแนวทางกระทำ (Action) มากกว่าเป็นแนวคิด (Thinking)

กฎ เป็นการกำหนดการกระทำที่ต้องการหรือไม่ต้องการ

แผนงาน ประกอบด้วยจุดมุ่งหมาย นโยบาย ระเบียบวิธีปฏิบัติ กฎ การมอบหมายงาน ขั้นตอนการปฏิบัติ ทรัพยากรที่จะใช้ และองค์ประกอบอื่น ๆ ที่จำเป็นสำหรับการปฏิบัติ แผนงานใหญ่ ๆ อาจมีแผนงานรองหรือแผนงานสนับสนุนรองรับด้วย

งบประมาณ เป็นแผนงานงบประมาณ อันเป็นแผนพื้นฐานของทุกองค์การ

Koontz, O Donnelly and Wehrich (1968, pp. 45-46) ได้กล่าวถึงขั้นตอนในการจัดทำแผนว่ามี 8 ขั้นตอน โดยในขั้นตอนที่ 1 นั้นเน้นการพิจารณาถึง โอกาส (Opportunities) มากกว่าปัญหา (Problems) มีรายละเอียด ดังนี้

ภาพ 6 แสดงขั้นตอนในการจัดทำแผนตามแนวคิดของ Koontz, O Donnel and Wehrich

ที่มา: คูนท์ ดอนนีย์ และวีริช (Koontz, O Donnel and Wehrich, 1968, p. 45)

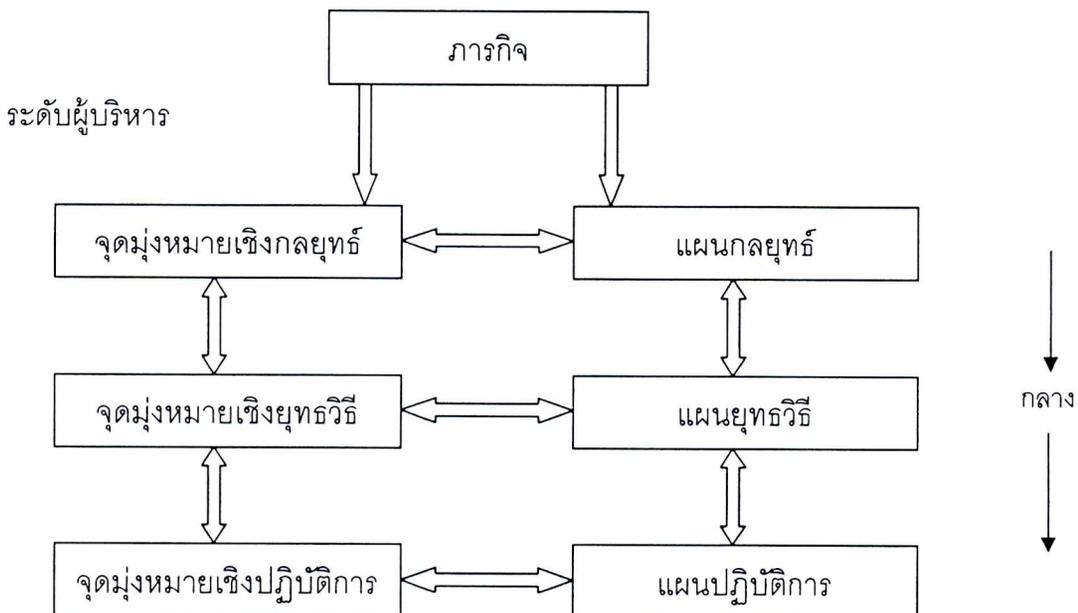
แนวคิดของ Koontz, O Donnel and Wehrich เห็นว่าแผนกลยุทธ์ต้องประกอบด้วย พันธกิจ จุดมุ่งหมาย กลยุทธ์ นโยบายหลัก (รอง) ระเบียบและกฎ แผนงานหลัก (รองหรือสนับสนุน) และแผนและงบประมาณ

บาร์ทอล มาร์ติน เทนและเมททิว (Bartol, K. Martin, Tein and Matthews, 1998, pp. 43-50) กล่าวถึงองค์ประกอบการวางแผนโดยภาพรวมว่า เริ่มจากพันธกิจองค์การ (Missions)

ตามด้วยจุดมุ่งหมาย (Goals) และแผน (Plans) ตามลำดับ โดยแผนจะเป็นกลไกที่จะก่อให้เกิดการปฏิบัติที่ส่งผลให้บรรลุจุดมุ่งหมายที่กำหนด

จุดมุ่งหมาย จำแนกออกเป็น 3 ชั้น คือจุดมุ่งหมายเชิงกลยุทธ์ (Strategic Goals) จุดมุ่งหมายเชิงยุทธวิธี (Tactical Goals) และจุดมุ่งหมายเชิงปฏิบัติการ (Operational Goals)

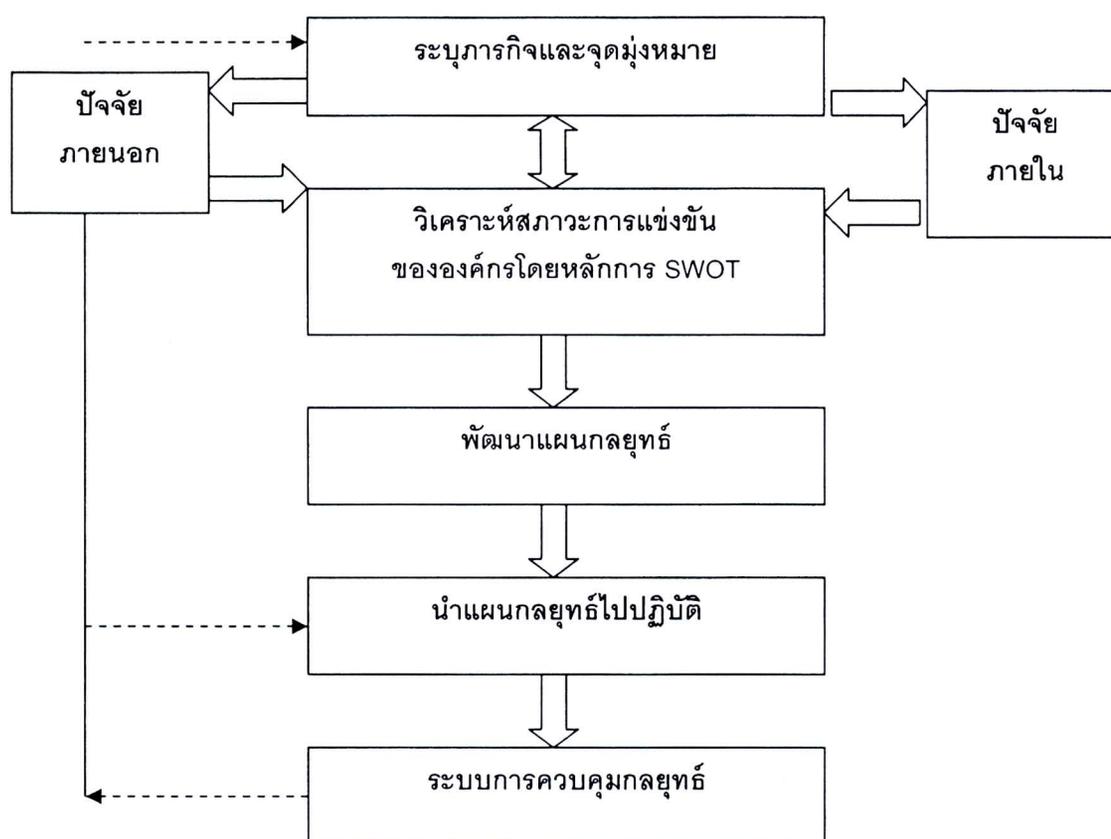
จุดมุ่งหมายเชิงปฏิบัติการ (Operational Goals) และแผนก็จำแนกออกเป็น 3 ระดับ ด้วยเช่นกันในลักษณะที่เป็นคู่ขนานกัน คือ แผนกลยุทธ์ (Strategic Plans) แผนยุทธวิธี (Tactical Plans) และแผนปฏิบัติการ (Operational Plans) ขณะเดียวกันก็สอดคล้องกับระดับของผู้บริหารตามระดับด้วยเช่นกัน ดังภาพ 7

ภาพ 7 แสดงจุดมุ่งหมายและแผนสามระดับตามแนวคิดของ Bartol, K. Martin, Tein and Matthews.

ที่มา: Bartol, K. Martin, Tein and Matthews, 1998, p. 45

เนื่องจากจุดมุ่งหมายและแผนกลยุทธ์เป็นทิศทางโดยภาพรวมขององค์การ การกำหนดจุดมุ่งหมายและแผนยุทธศาสตร์จะต้องมีการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมทั้งปัจจัยภายนอก ตลอดจนวิเคราะห์สภาวะเชิงแข่งขันในด้านจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาสและสิ่งคุกคาม (SWOT: Strengths, Weaknesses, Opportunities, Threats) ขององค์การด้วย ดังภาพ 8

ภาพ 8 แสดงจุดมุ่งหมายและแผนกลยุทธ์

ที่มา: Bartol, K. Martin, Tein and Matthews, 1998, p. 47)

การวางแผนกลยุทธ์ ผู้บริหารต้องได้รับความร่วมมือจากทีมงาน กำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมาย วิเคราะห์ จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาสและอุปสรรค เพื่อจะได้ร่วมมือ ร่วมใจกันนำ กลยุทธ์ไปปฏิบัติ ผู้บริหารต้องควบคุมดูแล จึงจะทำให้แผนกลยุทธ์ดำเนินไปด้วยดีและมี ประสิทธิภาพ

การวิจัยครั้งนี้ใช้แนวคิดของ Bartol, K. Martin, Tein and Matthews มากำหนดเป็นร่าง กลยุทธ์การนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการบริหารสถานศึกษาขนาดเล็ก ประกอบด้วย พันธกิจ เป้าหมาย กลยุทธ์ จุดมุ่งหมาย

ส่วนที่ 2 แนวคิดการบริหารจัดการเชิงกลยุทธ์

1. ความหมายของการบริหารจัดการเชิงกลยุทธ์

การบริหารจัดการเชิงกลยุทธ์ (Strategic Management) เป็นกระบวนการแบบต่อเนื่องในการกำหนดแผนปฏิบัติงานที่มีเนื้อหาครอบคลุมในระดับกว้าง การนำแผนไปปฏิบัติงานและงานควบคุมให้เป็นไปตามแผนเพื่อให้แนวทางแก่องค์การในการบรรลุเป้าหมายเชิงกลยุทธ์ภายใต้สภาพแวดล้อมภายในและภายนอก ได้มีผู้ให้ความหมายของการบริหารจัดการเชิงกลยุทธ์ไว้ดังนี้

บุญเกียรติ ชีวะตระกูล (2548, หน้า 16) ได้กล่าวถึงความหมายของการบริหารจัดการเชิงกลยุทธ์ คือ การจัดการตามวัตถุประสงค์ (Management by Objectives MBO) อย่างหนึ่งที่มีจุดมุ่งหมายที่ได้รับการทบทวนให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป ซึ่งเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า จุดมุ่งหมายเชิงกลยุทธ์ (Strategic Objectives) ขึ้นตอนสำคัญจึงเริ่มมาจากการประเมินสถานการณ์ (Situation Analysis) ขององค์การแล้วสิ้นสุดที่การนำเอากลยุทธ์ไปปฏิบัติ (Implementation) และประเมินผล (Evaluation + Control)

พัทตร์ผจง วัฒนสิน (อ้างอิงใน จิตราภรณ์ ไยศิลป์, 2550, หน้า 15) ได้กล่าวถึงความหมายของการบริหารจัดการเชิงกลยุทธ์ (Strategic Management) หมายถึง การจัดการที่เน้นถึงความสำคัญของสภาพแวดล้อมที่มีผลต่อการจัดการภายใน ซึ่งต้องเตรียมแผนการดำเนินการให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไปหรือตอบโต้ภาวะการณ์แข่งขันได้อย่างรวดเร็วโดยมีวิธีการจัดสรรทรัพยากรให้เหมาะสม

ศิววรรณ เสรีรัตน์ และคณะ (2542, หน้า 21) ได้สรุปความหมายของการบริหารจัดการเชิงกลยุทธ์ (Strategic Management) ว่ามีความหมายใน 3 ลักษณะ คือ ลักษณะที่ 1 การบริหารจัดการเชิงกลยุทธ์ เป็นกระบวนการซึ่งรวมกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกัน 3 ประการคือ การวิเคราะห์เชิงกลยุทธ์ (Strategic Analysis) การกำหนดกลยุทธ์ (Strategy Formulation) การปฏิบัติตามกลยุทธ์ และการควบคุม (Strategy Implementation and Control) ลักษณะที่ 2 กระบวนการบริหารจัดการเชิงกลยุทธ์ (Strategic Management Process) หมายถึง ขั้นตอนการบริหารเพื่อให้บรรลุภารกิจขององค์การ ลักษณะที่ 3 การบริหารจัดการเชิงกลยุทธ์ เป็นศาสตร์และศิลป์ในการกำหนดกลยุทธ์ (Strategy Formulation) การปฏิบัติตามกลยุทธ์ (Strategy Implementation) การประเมินผลกลยุทธ์ (Strategy Evaluation)

สมาคมผู้บริหารโรงเรียนมัธยมแห่งประเทศไทย (2544, หน้า 56-57) ได้ให้ความหมายของการบริหารจัดการเชิงกลยุทธ์ไว้ดังนี้

การบริหารจัดการเชิงกลยุทธ์หมายถึงกระบวนการที่ต่อเนื่องและมีการทบทวนกระบวนการเรียนรู้ไปมาตลอดเวลาเพื่อให้องค์การโดยรวมดำรงอยู่ในสิ่งแวดล้อมได้อย่างเหมาะสม

การบริหารจัดการเชิงกลยุทธ์ หมายถึง กระบวนการต่อเนื่องในการกำหนดภารกิจและเป้าหมายขององค์การภายใต้บริบทของสิ่งแวดล้อมภายนอกองค์การที่กำหนด

วิธีที่เหมาะสม การปฏิบัติงานตามกลวิธีที่กำหนดไว้ การใช้อำนาจหน้าที่ในการควบคุมกลยุทธ์เพื่อให้แน่ใจว่ากลวิธีขององค์การสามารถนำไปสู่ความสำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนด

การบริหารจัดการเชิงกลยุทธ์ คือ การนำความคิดเชิงกลยุทธ์มาใช้ในการบริหารองค์การ
การบริหารจัดการเชิงกลยุทธ์ หมายถึง การตั้งคำถามอย่างต่อเนื่อง “เรากำลังทำสิ่งที่ถูกต้องหรือไม่”
การบริหารจัดการเชิงกลยุทธ์ประกอบด้วยกิจกรรมและการตัดสินใจสำคัญ 3 ประการ ได้แก่ การกำหนดพันธกิจในอนาคตขององค์การประกอบภายนอกที่กำลังเปลี่ยนแปลง

การพัฒนากลยุทธ์เชิงแข่งขันเปรียบเทียบกับเพื่อบรรลุพันธกิจ และการสร้างสรรค์โครงสร้างขององค์การให้สามารถปรับกระบวนการใช้ทรัพยากรเพื่อดำเนินการตามกลยุทธ์ให้บรรลุผล

การบริหารเชิงกลยุทธ์หมายถึงกระบวนการจัดการที่มุ่งเน้นการตัดสินใจและการปฏิบัติต่างๆ อย่างเป็นระบบ เพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายขององค์การโดยเกี่ยวข้องกับการกำหนดวิสัยทัศน์ ภารกิจ เป้าหมาย จุดมุ่งหมาย และกลยุทธ์ โดยให้ความสำคัญกับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงและมีผลกระทบต่อการดำเนินงาน มีกระบวนการซึ่งรวมกิจกรรมที่เกี่ยวข้อง 3 ประการ คือ การวิเคราะห์เชิงกลยุทธ์ (Strategic Analysis) การกำหนดกลยุทธ์ (Strategy Formulation) การปฏิบัติตามกลยุทธ์และการควบคุม (Strategy Implementation and Control)

2. กระบวนการบริหารจัดการเชิงกลยุทธ์ (Strategic Management Process)

สมาคมผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาแห่งประเทศไทย (2544, หน้า 32-36) ได้กล่าวถึง กระบวนการบริหารจัดการเชิงกลยุทธ์ว่า ประกอบด้วย 1) การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมขององค์การ เพื่อประเมินสภาพภายนอกและแนวโน้มในอนาคตว่าสิ่งใดที่จะเอื้อหรือเป็นอุปสรรคและประเมินสภาพภายในว่ามีสิ่งใดที่ด้อยหรือเด่น ในการดำเนินงาน 2) จัดวางทิศทางขององค์การเพื่อให้ทราบว่าองค์การต้องการทำอะไรให้ประสบผลสำเร็จ โดยการกำหนดสภาพองค์การที่พึงประสงค์ กำหนดพันธกิจและเป้าหมายขององค์การ 3) กำหนดกลยุทธ์ คือ การสร้างทางเลือก ออกแบบกลยุทธ์ที่เหมาะสม เพื่อนำไปสู่วิธีการบรรลุเป้าหมายขององค์การ 4) ปฏิบัติงานตามกลยุทธ์ ได้แก่ การนำกลยุทธ์ไปใช้ โดยดำเนินงานตามแผนปฏิบัติงานตามกลยุทธ์ที่กำหนดไว้ โดยคำนึงถึงระบบโครงสร้างและวัฒนธรรมขององค์การ 5) ควบคุมเชิงกลยุทธ์ เป็นกระบวนการติดตามผล

การปฏิบัติงานการประเมินผลกระบวนการ และประเมินผลสำเร็จขององค์การแล้วทบทวนตรวจสอบซ้ำไป ยั้งขั้นตอนที่ 1 และดำเนินการอย่างต่อเนื่องต่อไป

กระบวนการจัดการเชิงกลยุทธ์ มี 5 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนที่ 1 การประเมินสถานการณ์ (Situation Analysis) เป็นการวิเคราะห์ ปัจจัยแวดล้อมทั้งที่อยู่ภายนอกและภายในขององค์การ เรียกรวม ๆ ว่า SWOT Analysis โดยที่ S: Strengths หรือ ความแข็งแรงขององค์การ ส่วน W: Weaknesses หรือ ความไม่แข็งแรงขององค์การ ขณะที่ O: Opportunities คือ โอกาสที่เปิดกว้างและ T: Threats คือ ภัยคุกคามจากภายนอก ขั้นตอนที่ 2 กำหนดวิสัยทัศน์ (Vision) เป็นการฉายภาพองค์การหรือกิจการไปข้างหน้า ภายหลังจากการประเมินสถานการณ์แวดล้อมแล้ว ขั้นตอนที่ 3 กำหนดพันธกิจ (Mission) เป็นสิ่งที่องค์การหรือกิจการตั้งใจที่จะบรรลุภายในขอบเขตที่ชัดเจนอันหนึ่ง ทั้งนี้ภายหลังจากที่ได้ทำการประเมินสถานการณ์และกำหนดวิสัยทัศน์แล้ว ภารกิจจึงเป็นการระบุให้ชัดว่าองค์การอยู่ในธุรกิจอะไร (What business are in ?) ซึ่งต้องทำให้กระจ่างเพื่อจะได้นำไปกำหนดคู่แข่งชั้น (Competitors) และกลยุทธ์ในการแข่งขัน (Competitive Strategies) ต่อไป ขั้นตอนที่ 4 กำหนดจุดมุ่งหมายเชิงกลยุทธ์ (Strategic Objectives) หมายถึง สิ่งที่องค์การต้องการจะบรรลุ ทำนองเดียวกับพันธกิจ และวิสัยทัศน์แต่ชัดเจนกว่าและมีระยะเวลาใกล้กว่า ขั้นตอนที่ 5 การปฏิบัติและประเมินผล (Implementation and Evaluation) เป็นการนำกลยุทธ์แต่ละข้อไปแปลงเป็นการปฏิบัติในรูปของโปรแกรมงาน (Work Program) พร้อมกับจัดสรรงบประมาณ (Budget) ขณะเดียวกันก็จะมีระบบติดตามและประเมินผล เพื่อดูแลแต่ละกลยุทธ์ที่นำไปปฏิบัตินั้นได้ให้ผลตอบแทนที่คุ้มค่าต่อองค์การหรือกิจการหรือไม่

การวิเคราะห์สภาพแวดล้อม แบ่งได้ 2 ประเภท ได้แก่ การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในและการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายนอก

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2545, หน้า 16–38 อ้างอิงใน สุกัญญา แซ่ม้อย, 2552, หน้า 95 – 97) กล่าวว่าขั้นตอนการวิเคราะห์สภาพแวดล้อม มีดังนี้

รูปแบบ 7S ตามแนวคิดของ Mckinsey คือ การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในหน่วยงานโดยนำปัจจัย 7 ด้าน มาวิเคราะห์ ประกอบด้วย

1. ด้านโครงสร้าง (Structure: S1) เป็นการวิเคราะห์โครงสร้างหน่วยงานที่ตั้งขึ้นตามกฎหมาย การแบ่งหน่วยงาน การมอบหมายหน้าที่ความรับผิดชอบและสายการบังคับบัญชา ฯลฯ

2. ด้านยุทธศาสตร์/กลยุทธ์ (Strategy: S2) เป็นการวิเคราะห์ทิศทางและขอบเขตที่หน่วยงานจะดำเนินการในระยะปานกลางหรือระยะยาวที่หน่วยงานได้ศึกษาว่า หน่วยงานของเรา

นั้นอยู่ที่ไหน พันธกิจของเราคืออะไร และใครเป็นผู้รับบริการแล้ววางแผนขึ้นมาเพื่อให้สอดคล้องและเหมาะสมต่อการเปลี่ยนแปลง

3. ด้านระบบในการดำเนินงานของหน่วยงาน (System: S3) เป็นการวิเคราะห์ระบบหรือขั้นตอนการดำเนินงานภายในหน่วยงานทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการที่ช่วยให้หน่วยงานสามารถดำเนินไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ บริหารจัดการหน่วยงานบรรลุวัตถุประสงค์/วิสัยทัศน์ ตอบสนองกลยุทธ์ของหน่วยงาน

4. ด้านแบบแผนหรือพฤติกรรมในการบริหาร (Style: S4) เป็นการวิเคราะห์ระบบบริหารจัดการของผู้บริหารรวมถึงบุคลิกภาพ ภาวะผู้นำและคุณธรรมของผู้บริหาร

5. ด้านบุคลากรในหน่วยงาน (Staff: S5) เป็นการวิเคราะห์บุคลากรทุกระดับในหน่วยงานทั้งในเรื่องจำนวนบุคลากร การปฏิบัติต่อบุคลากร

6. ด้านทักษะ ความรู้ ความสามารถ (Skill: S6) เป็นการวิเคราะห์ความรู้ความสามารถและทักษะในการปฏิบัติงานของบุคลากร ให้บริการผู้รับบริการความสามารถในการวิจัยและพัฒนา สมรรถนะของบุคลากร

7. ด้านค่านิยมร่วมกันของสมาชิกในหน่วยงาน (Shared Values: S7) เป็นการวิเคราะห์แนวคิดร่วมกัน ค่านิยม ความคาดหวังของหน่วยงาน เช่น ค่านิยมร่วมกันว่า "บริหารเชิงกลยุทธ์ เป็นธรรม โปร่งใส ตรวจสอบได้"

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2554, หน้า 21-28) กล่าวถึงการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายนอกด้านการศึกษา สามารถวิเคราะห์ได้ ดังนี้

แบบ C-PEST คือ การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายนอกที่นำมาพิจารณาเข้า 5 ด้านที่ส่งผลต่อการบริหารจัดการหน่วยงานให้บรรลุจุดมุ่งหมายมาวิเคราะห์ โดยให้ความสำคัญต่อผู้รับบริการและผู้มีส่วนได้เสีย (Stakeholders) ได้แก่

1. ด้านพฤติกรรมของผู้รับบริการ (Customer Behaviors: C) เป็นการวิเคราะห์เรื่องผู้รับผลประโยชน์ ผู้รับบริการ ผู้มีส่วนได้เสีย หน่วยงานท้องถิ่น ผู้ปกครอง ชุมชนที่อยู่รอบ/สภาพของคู่แข่ง ฯลฯ

2. ด้านการเมืองและกฎหมาย (Political and Legal Factors: P) เป็นการวิเคราะห์รัฐธรรมนูญ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พระราชบัญญัติการศึกษาภาคบังคับ หลักสูตร นโยบายรัฐบาล นโยบายกระทรวงศึกษาธิการและหน่วยงานต้นสังกัด กฎ ระเบียบที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการหน่วยงาน ฯลฯ

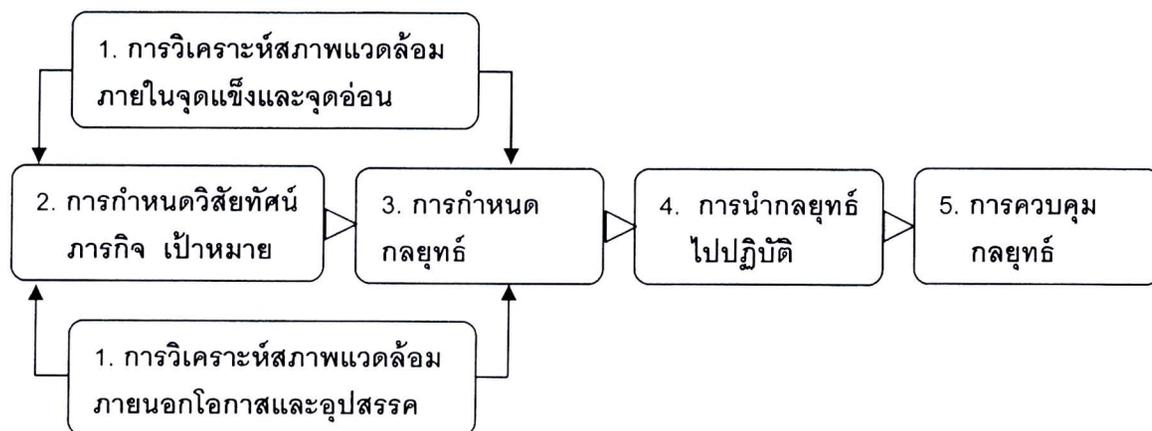
3. ด้านเศรษฐกิจ (Economic Factors: E) เป็นการวิเคราะห์สภาพและแนวโน้มเศรษฐกิจ สภาพเศรษฐกิจของผู้ปกครอง ภาวะทางการเงิน การว่างงาน อัตราการขยายตัวของเศรษฐกิจ อัตราดอกเบี้ย และการลงทุนต่าง ๆ ฯลฯ

4. ด้านสังคมและวัฒนธรรม (Socio-cultural Factors: S) เป็นการวิเคราะห์โครงสร้างประชากร ระบบการศึกษา ค่านิยม ความเชื่อ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี แนวคิดอนุรักษ์ คุณภาพชีวิต การอนามัย ความต้องการของประชาชน ปัญหาสังคม ฯลฯ

5. เทคโนโลยี (Technological Factors: T) เป็นการวิเคราะห์ความก้าวหน้าเทคโนโลยีสารสนเทศ เทคโนโลยีการบริหาร ภูมิปัญญาท้องถิ่น ฯลฯ

การวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการสังเคราะห์สภาพแวดล้อมเพื่อนำไปยกร่างเป็นกลยุทธ์การนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการบริหารสถานศึกษาขนาดเล็ก โดยนำรูปแบบ 7S มาใช้ในการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในและนำ รูปแบบ C-PEST มาใช้ในการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายนอก

เนตร์พัฒนา ยาวีราช (2548, หน้า 36-37) ซึ่งเสนอว่าเป็นกระบวนการที่สร้างขึ้นเพื่อให้เกิดความมั่นใจว่า องค์การจะดำเนินตามกลยุทธ์นั้นเพื่อให้เกิดประโยชน์แก่เป้าหมายในระยะยาวที่ต้องการ ต้องมีการเปลี่ยนกลยุทธ์เพื่อให้เหมาะสมที่สุดและดีที่สุดในเวลานั้น กระบวนการจัดการเชิงกลยุทธ์ประกอบด้วยขั้นตอนที่ต่อเนื่องกัน ดังนี้ ขั้นตอนที่ 1 การวิเคราะห์สภาพแวดล้อม (Environmental Analysis) ขั้นตอนที่ 2 การกำหนดทิศทางขององค์การ (Establishment of an Organizational Direction) ขั้นตอนที่ 3 การกำหนดกลยุทธ์ (Strategy Formulation) ขั้นตอนที่ 4 การนำกลยุทธ์ไปปฏิบัติ (Strategy Implementation) ขั้นตอนที่ 5 การควบคุมกลยุทธ์ (Strategy Control) ดังภาพ 9

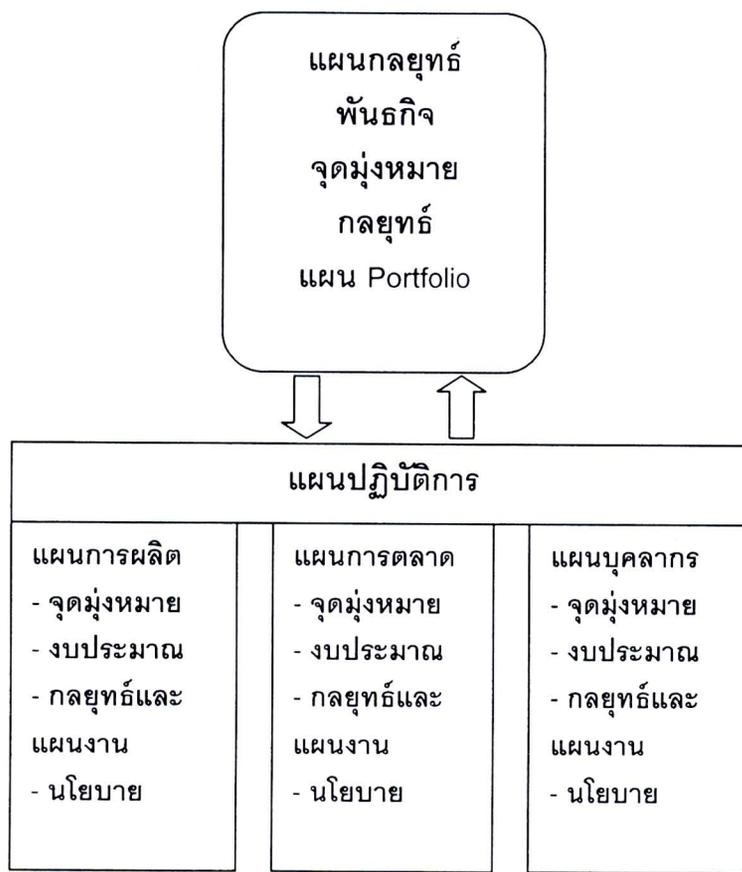

ภาพ 9 แสดงกระบวนการจัดการเชิงกลยุทธ์ตามแนวคิดของ เนตร์พัฒนา ยาวีราช

ที่มา: เนตร์พัฒนา ยาวีราช, 2548, หน้า 36-37

กระบวนการบริหารจัดการเชิงกลยุทธ์ประกอบด้วยขั้นตอนต่าง ๆ คือ การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในและภายนอก การกำหนดทิศทางขององค์กร การกำหนด กลยุทธ์ การนำกลยุทธ์ไปปฏิบัติ การควบคุมกลยุทธ์

ดอนเนลลี กิบสัน และแอลเววิช (Donnelly Gibson and Ivancevich, 1984, pp.52-53) กล่าวถึงการจัดทำกลยุทธ์ว่าต้องมองเป็นภาพรวมทั้งองค์การและคำนึงถึงความสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อม ดังนั้นในทางปฏิบัติการพัฒนาแผนกลยุทธ์จะอาศัยข้อมูลจากสภาพแวดล้อมภายนอกองค์กร การตัดสินใจบนพื้นฐานของภารกิจองค์กร จุดมุ่งหมาย กลยุทธ์และแผน Portfolio ของแผนต่าง ๆ ดังแสดงในภาพ 10

ภาพ 10 แสดงความเชื่อมโยงของกลยุทธ์กับแผนปฏิบัติการตามแนวคิดของ Donnelly & Ivancevich

ที่มา: Donnelly Gibson and Ivancevich, 1984, p. 53

สรุปแนวคิดของ ดอนเนลลี กิบสัน และแอลเววิช ได้ว่าแผนกลยุทธ์ต้องประกอบด้วย พันธกิจ จุดมุ่งหมาย กลยุทธ์ แผน Portfolio ซึ่งในแต่ละแผนต้องประกอบด้วย จุดมุ่งหมาย งบประมาณ กลยุทธ์และแผนงานและนโยบาย

นักวิชาการหลายท่านได้ให้ความสำคัญในการวางแผนกลยุทธ์ เช่น รัตนะ บัวสนธ์ (2553, หน้า 4-5) ได้นำเสนอแนวคิดในการวางแผนกลยุทธ์มาใช้ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ ประกอบด้วย ขั้นตอนการพัฒนาดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 การสำรวจสังเคราะห์สภาพปัญหาและความต้องการหรือการสังเคราะห์เอกสาร และงานวิจัย เพื่อหาคำตอบเกี่ยวกับสภาพความต้องการผลิตภัณฑ์รวมทั้งลักษณะของผลิตภัณฑ์ที่ต้องการพัฒนา

ขั้นตอนที่ 2 การออกแบบผลิตภัณฑ์ เป็นการนำความรู้หรือผลการวิจัยที่ได้มาพัฒนาผลิตภัณฑ์ โดยให้มีลักษณะหรือรูปแบบตามความต้องการของกลุ่มเป้าหมายในการสร้างหรือพัฒนาผลิตภัณฑ์นี้ อาจต้องใช้บุคคลที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะทางในการสร้างผลิตภัณฑ์แต่ละชนิด เมื่อสร้างผลิตภัณฑ์เสร็จแล้วจะต้องนำไปตรวจสอบความเหมาะสม และประสิทธิภาพต่อไป

ขั้นตอนที่ 3 การทดลองใช้ผลิตภัณฑ์ เป็นการนำผลิตภัณฑ์ไปทดลองใช้กับกลุ่มเป้าหมาย การดำเนินงานในขั้นตอนนี้จะมีลักษณะเป็นการวิจัยเชิงทดลอง (Experimental research) จะเกี่ยวข้องกับการออกแบบแผนการทดลอง (Experimental design)ว่าจะใช้แบบแผนใดจึงจะเหมาะสมควบคุมตัวแปรแทรกซ้อนได้ดี และทำให้การวิจัยเกิดความเที่ยงตรงภายใน (Internal Validity) ได้มากที่สุด

ขั้นตอนที่ 4 การประเมินผล เป็นการประเมินผลการใช้ผลิตภัณฑ์ในภาพรวมทั้งหมด ซึ่งประเมินทั้งตัวผลิตภัณฑ์ กระบวนการใช้ผลิตภัณฑ์ ผลที่ได้รับจากการใช้ผลิตภัณฑ์ ปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ผลที่ได้จากการประเมินจะนำไปสู่การตัดสินใจปรับปรุงพัฒนาผลิตภัณฑ์ต่อไป

การวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยนำกระบวนการจัดการเชิงกลยุทธ์ มาใช้ตั้งแต่การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในและสภาพแวดล้อมภายนอกมากำหนดเป็นวิสัยทัศน์ ภารกิจ เป้าหมาย องค์การ กำหนดกลยุทธ์ (ออกแบบ) กลวิธี ตัวชี้วัด นำไปทดลองใช้ และประเมินผลกลยุทธ์ (ผลิตภัณฑ์)

3. การจัดวางทิศทางองค์กร

วัฒนา วงศ์เกียรติรัตน์ (2551, หน้า 47) กล่าวว่า การจัดวางทิศทางขององค์กรนั้น ประกอบด้วย วิสัยทัศน์ (Vision) พันธกิจ (Mission) และเป้าหมาย (Goal) ซึ่งจะต้องเริ่มต้นจากการกำหนดวิสัยทัศน์ขององค์กรก่อนเพื่อให้ทราบถึงจุดมุ่งหมายปลายทางว่าในที่สุดแล้วองค์กรต้องการจะเป็นอะไร อยู่ในตำแหน่งใด หรือต้องการจะได้รับอะไรในลักษณะกว้าง ซึ่งเป็นภาพความต้องการในอนาคต แล้วจึงนำมากำหนดเป็นพันธกิจขององค์กรว่า องค์กรต้องการมีภาระผูกพันอะไรบ้างหรือต้องทำกิจกรรมหลักอะไร จึงจะสามารถบรรลุวิสัยทัศน์ที่ตั้งไว้ได้ รวมทั้งตอบสนองต่อความต้องการของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกกลุ่ม จากนั้นจึงนำกิจกรรมหลักที่กำหนดขึ้น มาระบุถึงผลลัพธ์ที่องค์กรคาดหวังอยากให้เกิดขึ้นจากการทำกิจกรรมนั้นซึ่งก็คือเป้าหมายขององค์กร หลังจากที้องค์กรสามารถระบุเป้าหมายที่ชัดเจนขององค์กรแล้ว องค์กรสามารถนำเป้าหมายมาเป็นแนวทางกำหนดตัวชี้วัดความสำเร็จขององค์กร (Key Performance Indications: KPIs) เพื่อใช้เป็นมาตรวัดระดับความสำเร็จขององค์กร และเป็นเครื่องชี้้นำการกำหนดกลยุทธ์ขององค์กรว่า องค์กรเลือกที่จะใช้กลยุทธ์อะไรในการดำเนินงาน

3.1 การกำหนดวิสัยทัศน์ (Vision)

แคพแลนด์ และนอร์ตัน (Kaplan and Norton, 2001, p.73) กล่าวว่าวิสัยทัศน์ หมายถึง ภาพวาดในอนาคตขององค์กรและเป็นการช่วยให้บุคคลได้เข้าใจว่าทำไมพวกเขาจึงควรจะสนับสนุนองค์กร และจะสนับสนุนอย่างไร

พัทตร์ผจง วัฒนสินธุ์ และพสุ เดชะรินทร์ (2542, หน้า 35–36) กล่าวว่าวิสัยทัศน์ หมายถึง ภาพวาดในอนาคตเมื่อมองไปข้างหน้าเป็นจินตนาการเกี่ยวกับอนาคตขององค์กร ที่เกิดจากทัศนคติและมุมมอง ตลอดจนแนวคิดของผู้บริหารที่แตกต่างกันตามภูมิหลัง (Background) และประสบการณ์ (Experience) วิสัยทัศน์จึงเป็นทัศนภาพเกี่ยวกับอนาคตที่ไม่จำเป็นต้องเห็นได้ด้วยตา (รูปธรรม) แต่เกิดขึ้นในความคิดคำนึง (นามธรรม) เกี่ยวกับสภาวะการณ์ในอนาคตของสภาวะแวดล้อมและอนาคตขององค์กร จะอธิบายถึงความปรารถนาหรือความทะเยอทะยานสำหรับอนาคตแต่ไม่ได้ระบุถึงวิธีการที่จะนำไปสู่ความมุ่งหมายนั้นอย่างชัดเจน

บัณรส มาลากุล ณ อยุธยา (2551, หน้า 6) กล่าวว่าวิสัยทัศน์ หมายถึง คำบรรยายถึงสภาพและการดำเนินงานขององค์กรที่ต้องการให้เกิดขึ้น ภายใต้เงื่อนไขแนวโน้มของสภาพการณ์ต่าง ๆ ที่คาดคะเนไว้

จากที่กล่าวมาข้างต้น สรุปได้ว่า วิสัยทัศน์ หมายถึง ข้อความแสดงภาพที่หน่วยงานอยากจะเป็นในช่วง 4–5 ปีข้างหน้าและเกิดจากการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายนอกและวิเคราะห์ศักยภาพของหน่วยงาน ซึ่งมีข้อมูลเชิงปริมาณและข้อมูลเชิงคุณภาพสนับสนุนการวิเคราะห์ (มิใช่ข้อความที่เป็น “คำขวัญ” ของหน่วยงานหรือข้อความที่แสดงภาพเพื่อฝันที่ไม่สอดคล้องกับสภาพแวดล้อม)

3.2 การกำหนดพันธกิจ (Mission)

สถานศึกษาขนาดเล็กที่ดำเนินการในปัจจุบันย่อมต้องมีเหตุผลขอบเขตการดำเนินงาน และการสื่อสารให้กับบุคคลทั้งภายในและภายนอกได้ทราบถึงขอบเขตการดำเนินงานของตน อาจเรียกว่า พันธกิจหรือ ภารกิจ ซึ่งนักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายไว้ดังนี้

ชัยสิทธิ์ เจริญมีประเสริฐ (2544, หน้า 7) กล่าวว่า พันธกิจ หมายถึง การกำหนดขอบเขตของงานหรือบทบาทหน้าที่ที่องค์กรต้องทำในลักษณะอาณัติ (Mandate) เพื่อให้องค์กรบรรลุวิสัยทัศน์ที่กำหนดไว้หรือเป็นพันธกิจตามยุทธศาสตร์

อัจฉรา จันทร์ฉาย (2547, หน้า 36) กล่าวว่า พันธกิจ หมายถึง ขอบเขตของการบริหารสถานศึกษา การกำหนดภารกิจเพื่อให้ทราบทิศทาง (Direction) การกำหนดภารกิจ

กว้างหรือแคบมีผลต่อขอบเขตการบริหารสถานศึกษา จะเติบโตอย่างไรมากน้อยเพียงใด ส่วนประกอบของการกำหนดภารกิจอาจประกอบด้วยนักเรียน กระบวนการจัดการบริหาร เทคโนโลยี ความมุ่งมั่น ของสถานศึกษา ปรัชญา ความเชื่อ ความเชี่ยวชาญหรือข้อได้เปรียบ ภาพลักษณ์และความหวังใต่บุคลากร

วัฒนา วงศ์เกียรติรัตน์ (2551, หน้า 47) กล่าวว่า พันธกิจ หมายถึงข้อความที่ระบุถึงหน้าที่ความรับผิดชอบหรือบทบาท (What to do) ซึ่งกำหนดจะทำในช่วง 4 – 5 ปีข้างหน้า สอดคล้องกับกฎหมายจัดตั้งหน่วยงาน

จากที่กล่าวมาข้างต้น สรุปได้ว่า พันธกิจ หมายถึง ขอบเขตของงานหรือบทบาทหน้าที่ที่องค์กรจะต้องทำเพื่อให้องค์กรบรรลุวิสัยทัศน์ที่กำหนดไว้

3.3 การกำหนดเป้าหมาย (Goal)

เป้าหมาย มาจากศัพท์ภาษาอังกฤษว่า “Goal” มีผู้แปลเป็นภาษาไทย แล้วใช้คำว่า เป้าหมาย วัตถุประสงค์ จุดมุ่งหมาย จุดหมายปลายทาง และเป้าหมาย ซึ่งนักวิชาการได้ให้ความหมายไว้แตกต่างกันดังนี้

ชนินท์ ชูณหพันธ์รักษ์ (2543, หน้า 74) กล่าวว่า เป้าหมาย คือผลลัพธ์ที่คาดหวังไว้หรือเป็นจุดมุ่งหมายที่ต้องไปให้ถึง ซึ่งจะช่วยให้ข้อความภารกิจขององค์กรเป็นจริง

บุญเลิศ เย็นคงคา (2544, หน้า 28) กล่าวว่า เป้าหมาย คือ การกำหนดสิ่งที่ต้องการในอนาคตหรือผลลัพธ์ที่องค์กรคาดหวังที่ต้องการให้เกิดขึ้นเป้าหมายมีความเฉพาะเจาะจงน้อยกว่าวัตถุประสงค์

วัฒนา วงศ์เกียรติรัตน์ (2551, หน้า 47) กล่าวว่า เป้าหมาย หมายถึงข้อความที่ระบุกลุ่มเป้าหมายผู้รับบริการที่ชัดเจน (For whom) และผลประโยชน์ที่กลุ่มเป้าหมายได้รับที่มีความสัมพันธ์กับพันธกิจโดยตรง

สรุปได้ว่า เป้าหมาย หมายถึง เป็นข้อความที่ระบุผลลัพธ์ปลายทางที่องค์กรคาดหวังจะให้เกิดขึ้นตามระยะเวลาที่กำหนด หลังจากได้ดำเนินงานตามพันธกิจได้

3.4 การกำหนดกลยุทธ์

วัฒนา วงศ์เกียรติรัตน์ (2551, หน้า 56–70) กล่าวว่าขั้นตอนของการกำหนดกลยุทธ์มี 7 ขั้นตอน ดังนี้

3.4.1 ทบทวนสถานภาพของหน่วยงานว่าอยู่ในทิศทางใด หลังจากที่ได้วิเคราะห์สภาพแวดล้อมแล้ว

3.4.2 เชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยสภาพแวดล้อมภายนอก

3.4.3 สรุปประเด็นความสัมพันธ์ในแต่ละช่องแล้วกำหนดทางเลือกกลยุทธ์

3.4.4 กำหนดกลยุทธ์ 3 ระดับ ได้แก่ กลยุทธ์ระดับหน่วยงาน (Corporate Strategies) กลยุทธ์ระดับกิจการ (Business Strategies) และกลยุทธ์ระดับโครงการ (Functional Strategies)

เทคนิคการเขียนค่านำหน้ากลยุทธ์

1) คำกริยาที่ใช้เขียน “กลยุทธ์” ใช้คำกริยากึ่งรูปธรรมและต้องแสดงแนวทางเพื่อตอบสนองยุทธศาสตร์หรือนโยบาย เช่น ใช้คำว่า “ส่งเสริมหรือสนับสนุน” เพื่อขยายกลุ่มผู้รับผลประโยชน์

2) ใช้คำว่า “เสริมสร้างหรือสร้างเสริม” เพื่อปรับปรุงองค์กร

3) ใช้คำว่า “รักษาสถานภาพ” เพื่อคงสภาพขององค์กรในยามวิกฤติ

4) ใช้คำว่า “ทบทวน” เพื่อตัดทอนงานที่ควรยกเลิก

3.4.5 กำหนดผลประโยชน์ต่อผู้รับบริการกลุ่มเป้าหมายเพื่อเป็นวัตถุประสงค์ในระดับแผนงาน และระดับโครงการ รวมทั้งผลผลิตของโครงการ

3.4.6 นำวัตถุประสงค์ในระดับแผนงานและวัตถุประสงค์ในระดับโครงการไปจัดทำโครงสร้างของแผนงานและโครงการในแผนยุทธศาสตร์ และนำผลผลิตของโครงการไปกำหนดกิจกรรมหลักของโครงการในแผนปฏิบัติการต่อไป

3.4.7 กำหนดตัวชี้วัดความสำเร็จในระดับแผนงาน และระดับโครงการของแผนยุทธศาสตร์และตัวชี้วัดผลผลิตของแผนปฏิบัติการ

สรุปได้ว่าการกำหนดกลยุทธ์ต้องเกิดจากการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในและภายนอกเพื่อนำมากำหนดทิศทางของสถานศึกษาโดยต้องสอดคล้องกับแผนงานและโครงการโดยกำหนดตัวชี้วัดที่ต้องการตามกลยุทธ์

3.5 การกำหนดตัวชี้วัดความสำเร็จ

ฉลอง ชาตรุประชีวิน (2552, หน้า 57) กล่าวว่า ตัวชี้วัดความสำเร็จเป็นคุณลักษณะที่พึงประสงค์ที่บ่งบอกถึงสภาพความสำเร็จของงานหรือกิจกรรมที่ได้ดำเนินการไปแล้วเปรียบเทียบกับสิ่งของหรือข้อมูลชนิดเดียวกันที่มีอยู่แล้วโดยมีตัวชี้วัดโดยตรงและตัวชี้วัดโดยอ้อม ตัวชี้วัดอาจมีหลายประเภททั้งที่เป็นตัวป้อนกระบวนการผลผลิต ผลลัพธ์และผลกระทบและค่าของตัวชี้วัดที่แสดงเป็นตัวเลขจะอยู่ในรูปลักษณะของร้อยละ อัตราส่วน สัดส่วน อัตรา จำนวน ค่าเฉลี่ย

วัฒนา วงศ์เกียรติรัตน์ (2551, หน้า 5-78) กล่าวว่า การกำหนดตัวชี้วัดความสำเร็จ ควรกำหนดตามระดับของกลยุทธ์ ดังนี้

1. ระดับกลยุทธ์ ซึ่งวัดผลผลิต ควรมีองค์ประกอบ QQCT คือ

1.1 ปริมาณ (Quantity) ให้ระบุจำนวนชิ้นของวัตถุที่ถูกกระทำ เช่น “อาคารก่อสร้างแล้วเสร็จ” หรือ “ผู้ผ่านการฝึกอบรม”

1.2 คุณลักษณะ (Quality) ให้ระบุจำนวนชิ้นของวัตถุที่ถูกกระทำ เช่น “อาคารก่อสร้างตามคุณลักษณะที่กำหนดในแบบ”หรือ“ผู้ผ่านการฝึกอบรมตามเกณฑ์การทดสอบ”

1.3 ต้นทุน (Cost) ให้ระบุต้นทุนของผลิตภัณฑ์หรือบริการ เช่น “ราคาต่อหน่วยที่ลดลง” หรือ “ราคาต่อหน่วยภายในวงเงินที่กำหนด”

1.4 เวลา (Time) ให้ระบุความรวดเร็วในการส่งมอบผลิตภัณฑ์หรือบริการ เช่น “ไม่เกิน 30 นาทีต่อราย” หรือ “ภายในระยะเวลาที่กำหนด”

1.5 ค่าของตัวชี้วัดความสำเร็จจะแสดงเป็นตัวเลขใน 6 ลักษณะ ได้แก่ จำนวน (Number) ร้อยละ (Percentage) สัดส่วน (Ratio) อัตรา (Rate) และค่าเฉลี่ย (Average or Mean) สรุปได้ว่าตัวชี้วัดความสำเร็จเป็นคุณลักษณะที่พึงประสงค์ที่บ่งบอกถึงสภาพความสำเร็จของงานหรือกิจกรรมที่ได้ดำเนินการไปแล้วเปรียบเทียบกับสิ่งของหรือข้อมูลชนิดเดียวกันที่มีอยู่แล้ว โดยตัวชี้วัดความสำเร็จระดับกลยุทธ์นั้นจะเป็นกึ่งรูปธรรม จะแสดงค่าออกในลักษณะตัวเลข 6 ลักษณะ ได้แก่ จำนวน (Number) ร้อยละ (Percentage) สัดส่วน (Ratio) อัตรา (Rate) และค่าเฉลี่ย (Average or Mean)

ส่วนที่ 3 หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

1. ความหมายของหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

สหทยา พลภัทที (2548, หน้า 8) ได้ให้ความหมายของเศรษฐกิจพอเพียง (Sufficiency Economy) ไว้หลายประการ ดังนี้ 1) เป็นปรัชญาที่ชี้แนะการดำรงอยู่และปฏิบัติตน (Economic life guiding prescription) ในทางที่ควรเป็น (i.e. secularized normative prescription) โดยมีพื้นฐานมาจากวิถีชีวิตดั้งเดิมของสังคมไทย (position aspect) มีการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการปฏิบัตินำไปประยุกต์ใช้ที่เกิดขึ้นจริง (existence of empirical evidence) 2) เป็นปรัชญาที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ตลอดเวลา ทั้งอดีต ปัจจุบันและอนาคต (timely/timeless) กล่าวคือ ได้มีพระราชดำรัส มาตั้งแต่ก่อนเกิดวิกฤติเศรษฐกิจในปี 2540 และสามารถให้เป็นปรัชญาการพัฒนา เพื่อก้าวพ้นจากวิกฤติและการพัฒนาในสถานการณ์ ที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ ในปัจจุบันนี้ 3) เป็นปรัชญาที่มองโลกเชิงระบบที่มีลักษณะพลวัต (dynamic) คือ มองว่าสถานการณ์ในโลกนั้น มีความเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นตลอดเวลา (uncertainties) เนื่องจากความเชื่อมโยง (connectivity) ของปัจจัยต่าง ๆ ภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ 4) เป็นปรัชญา

ที่มุ่งผลทั้งระยะสั้นและระยะยาว โดยเน้นการรอดพ้นจากภัยและวิกฤติในแต่ละช่วงเวลา เพื่อความมั่นคง (security) และความยั่งยืนของการพัฒนา (sustainability) ในมิติต่าง ๆ เช่น มิติทางธรรมชาติ ทางสังคมและเศรษฐกิจ 5) เป็น paradigm shift ลักษณะหนึ่งที่เกิดขึ้น จากการพิจารณาและวิเคราะห์สถานการณ์ ความเปลี่ยนแปลงตลอดจนนโยบาย ปรัชญา และวิธีการที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนา ตลอดจนผลที่เกิดขึ้นหมายรวมถึงการที่ชุมชนและประเทศต่าง ๆ มีความเชื่อมโยงกันมากขึ้น ภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ การเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของเทคโนโลยี วัฒนธรรมและค่านิยมทางสังคม

ปรียานุช พิบูลสรารุช (2548, หน้า 21-22) ให้ความหมายของหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงว่า ความพอประมาณ หมายถึง ความพอดีที่ไม่น้อยเกินไปและไม่มากเกินไปโดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น เช่น การผลิตและการบริโภคที่อยู่ในระดับพอประมาณ ความมีเหตุผล หมายถึง การตัดสินใจเกี่ยวกับความพอเพียงนั้น จะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผล โดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้องของตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้น ๆ อย่างรอบคอบ การมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและความเสี่ยงจากการเปลี่ยนแปลง ด้านต่าง ๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตทั้งใกล้และไกล เงื่อนไขเพื่อให้เกิดความพอเพียงการตัดสินใจและการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ให้พอเพียงต้องอาศัยทั้งความรู้และคุณธรรมเป็นพื้นฐาน เงื่อนไขความรู้ ประกอบด้วย ความรอบรู้เกี่ยวกับวิชาการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องอย่างรอบด้าน ความรอบคอบที่จะนำความรู้เหล่านั้นมาพิจารณาให้เชื่อมโยงกัน เพื่อประกอบการวางแผนและความระมัดระวังในขั้นปฏิบัติ เงื่อนไขคุณธรรม ที่จะต้องเสริมสร้าง ประกอบด้วยมีความตระหนักในคุณธรรม เช่น มีความซื่อสัตย์สุจริต ความอดทน ความเพียร ใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิต พอเพียงแบบพื้นฐานและก้าวหน้า

การประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สามารถทำได้อย่างกว้างขวางในทุกระดับ โดยอาจแบ่งได้เป็น 2 รูปแบบ ได้แก่แบบพื้นฐานที่เน้นการสร้างพื้นฐานของการดำรงชีวิตให้พอมีพอกิน พึ่งตนเองโดยไม่โลภ และไม่เบียดเบียนคนอื่นและแบบก้าวหน้าที่ส่งเสริมให้เกิดการแลกเปลี่ยน ร่วมมือและช่วยเหลือกันเพื่อให้ส่วนรวมได้ประโยชน์และพัฒนาได้อย่างยั่งยืน

วิรัช วิรัชนิภาวรรณ (2550, หน้า 23-30) อธิบายว่า คำว่าหลักเศรษฐกิจพอเพียงมิได้เน้นเฉพาะด้านเศรษฐกิจพอเพียงด้านเดียว แต่ในการดำรงชีวิตและการปฏิบัติงานของประชาชน และชุมชนทุกระดับจะต้องพอเพียงในทุกด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านวัตถุและจิตใจหรือด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมืองการปกครองและการบริหาร โดยคำว่า ความพอเพียง หมายถึง ทางสายกลางที่มีองค์ประกอบ อย่างน้อย 3 ประการ ซึ่งไม่อาจขาดประการใดประการหนึ่ง ดังนี้ 1) ความพอประมาณ

หมายถึง ความพอดีที่ไม่น้อยเกินไปและไม่มากเกินไปโดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น เช่น การผลิตและการบริโภคที่อยู่ในระดับพอประมาณ 2) ความมีเหตุผล หมายถึง การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับของความพอเพียงจะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผล โดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้องตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้น ๆ อย่างรอบคอบ 3) การมีภูมิคุ้มกัน หมายถึง การสร้างหรือเตรียมตัวให้มีภูมิคุ้มกันที่ดีเพื่อพร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลง หรือสถานการณ์ทั้งหลายที่จะเกิดขึ้นในอนาคต ทั้งใกล้และไกลด้วยความไม่ประมาท ในการดำรงชีวิตและการปฏิบัติงานของประชาชนและชุมชน ต้องอาศัยความรู้และคุณธรรมควบคู่กันด้วย โดยความรู้จะต้องประกอบด้วยความรู้รอบรู้ ความรอบคอบและความระมัดระวังที่จะนำวิชาการต่าง ๆ มาใช้ในการคิดหรือวางแผนและการปฏิบัติงานทุกขั้นตอน ส่วนคุณธรรมนั้น เป็นการเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของประชาชนในชุมชน ซึ่งรวมทั้งเจ้าหน้าที่ของรัฐ และบุคลากรในทุกภาคทุกระดับให้มีสำนึกในเรื่องความซื่อสัตย์ สุจริต อดทน ความเพียร และมีสติปัญญาในการดำรงชีวิตและการปฏิบัติงาน เป็นต้น ความพอเพียงดังกล่าวนี้ถือเป็นส่วนสำคัญของการบริหารจัดการตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงซึ่งในที่สุดจะนำไปสู่จุดมุ่งหมายปลายทางสูงสุด (end) คือ ประเทศชาติและประชาชนอยู่เย็นเป็นสุขอย่างมั่นคงและยั่งยืน

สรุปความหมายของการบริหารจัดการตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง แนวทางการดำเนินงานหรือการปฏิบัติงานที่บุคคล และ/หรือ หน่วยงานนำมาใช้ในการเปลี่ยนแปลง พัฒนา หรือสร้างความอยู่เย็นเป็นสุขอย่างมั่นคงและยั่งยืนให้แก่ประชาชน ชุมชน สังคม และประเทศชาติ นอกจากนี้ ยังถือว่า การบริหารจัดการตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เป็นแนวทาง หรือมรรควิธี (means) ที่นำไปสู่จุดมุ่งหมายปลายทางสูงสุด (ultimate goal) คือ ประเทศชาติและประชาชนอยู่เย็นเป็นสุขอย่างมั่นคงและยั่งยืน โดยแนวทาง หรือมรรควิธีดังกล่าวนี้ประกอบด้วย 3 ขั้นตอนได้แก่ การคิด (thinking) การลงมือปฏิบัติงานจริง (acting) และการประเมินผล (evaluating) ทั้งนี้ ได้ตั้งอยู่บนพื้นฐานของทางสายกลางที่คำนึงถึงหลักการสำคัญ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการมีภูมิคุ้มกันรวมตลอดถึงการใช้ความรู้และคุณธรรมในปฏิบัติงานด้วย

2. แนวคิดตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ โดยคณะอนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง (2548, หน้า 3-5) ให้แนวคิดตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงว่า คือ การพัฒนาที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของทางสายกลางและความไม่ประมาท โดยคำนึงถึงความพอประมาณ ความมีเหตุผลการสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว ตลอดจนใช้ความรู้ความรอบคอบ และ

คุณธรรม ประกอบการวางแผนการตัดสินใจและการกระทำตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มีหลักพิจารณาอยู่ 5 ส่วน ดังนี้ 1) กรอบแนวคิด เป็นปรัชญาที่ชี้แนะแนวทางการดำรงอยู่ และปฏิบัติตนในทางที่ควรจะเป็น โดยมีพื้นฐานมาจากวิถีชีวิตดั้งเดิมของสังคมไทย สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ตลอดเวลา และเป็นมุมมองโลกเชิงระบบที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา มุ่งเน้นการรอดพ้นจากภัย และวิกฤตเพื่อความมั่นคง และความยั่งยืนของการพัฒนา 2) คุณลักษณะ เศรษฐกิจพอเพียงสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการปฏิบัติตนได้ทุกระดับ โดยเน้นการปฏิบัติบนทางสายกลางและการพัฒนาอย่างเป็นขั้นต่อน 3) คำนิยาม ความพอเพียงจะต้องประกอบด้วย 3 คุณลักษณะ พร้อม ๆ กัน ดังนี้ (1) ความพอประมาณ หมายถึง ความพอดี ที่ไม่น้อยเกินไป และไม่มากเกินไปโดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น เช่น การผลิตและการบริโภคที่อยู่ในระดับพอประมาณ (2) ความมีเหตุผล หมายถึง การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับความพอเพียงนั้นจะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผล โดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้องตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้น ๆ อย่างรอบคอบ (3) การมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นโดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่าง ๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตทั้งใกล้และไกล 4) เงื่อนไข การตัดสินใจและการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ให้อยู่ในระดับพอเพียงนั้นต้องอาศัยทั้งความรู้ และคุณธรรมเป็นพื้นฐาน กล่าวคือ (1) เงื่อนไขความรู้ ประกอบด้วย ความรอบรู้เกี่ยวกับวิชาการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง อย่างรอบด้าน ความรอบคอบที่จะนำความรู้เหล่านั้นมาพิจารณาให้เชื่อมโยงกันเพื่อประกอบการวางแผน และความระมัดระวังในขั้นปฏิบัติ (2) เงื่อนไขคุณธรรม ที่จะต้องเสริมสร้างประกอบด้วยมีความตระหนัก ในคุณธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริต มีความอดทน มีความเพียร ใช้สติปัญญา ในการดำเนินชีวิตไม่โลภ และไม่ตระหนี่ (3) แนวทางปฏิบัติ/ผลที่คาดว่าจะได้รับ จากการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ คือ การพัฒนาที่สมดุลและยั่งยืน พร้อมรับต่อการเปลี่ยนแปลงในทุกด้านทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม ความรู้และเทคโนโลยี แนวคิดปรัชญา เป็นปรัชญาที่มีประโยชน์ต่อประเทศไทยและนานาประเทศและสนับสนุนให้ประเทศสมาชิกยึดเป็นแนวทางสู่การพัฒนาแบบยั่งยืน

เกษม วัฒนชัย (2548, หน้า 14 - 17) ให้แนวคิดตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมีประโยชน์ 3 ด้านคือ 1) ประโยชน์สำหรับทุกคนที่จะใช้เป็นหลักในการดำเนินชีวิต ทั้งครู นักเรียน นักศึกษา เยาวชน และประชาชนทั่วไป หากทุกคนมีความเข้าใจและนำไปใช้กับตนเอง จะทำให้การดำเนินชีวิตดีขึ้น ที่สำคัญหากสามารถขยายไปยังนักเรียนที่มีประมาณ 12 ล้านคนให้ทุกคนเข้าใจจะทำให้เด็กเป็นคนดี ไม่เป็นเด็กกลุ่มเสี่ยง เพราะปรัชญานี้มีภูมิคุ้มกันในการรองรับ

ความเสี่ยงทุกอย่าง จึงเป็นการบริหารความเสี่ยงในชีวิตที่ดี 2) ประโยชน์สำหรับผู้บริหารที่จะใช้เป็นปรัชญากำหนดนโยบายบริหารสถานศึกษา 3) ประโยชน์สำหรับผู้ปฏิบัติที่จะวางแผนปฏิบัติในการดำเนินงาน

สหัททยา พลบัณฑิ (2548, หน้า 9-12) กล่าวว่าหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาที่ถึงแนวการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชนจนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์ ความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผลรวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควรต่อการมีผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน ทั้งนี้จะต้องอาศัยความรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่ง ในการนำวิชาการต่าง ๆ มาใช้ในการวางแผนและการดำเนินการทุกขั้นตอน และขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติโดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎี และนักธุรกิจในทุกระดับให้มีสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต และให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติปัญญา และความรอบคอบ เพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวางทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี

ปรียานุช พิบูลสราวุธ (2548, หน้า 5-9) กล่าวว่า หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (Sufficiency Economy) เป็นทฤษฎีใหม่มีกรอบแนวคิดที่ชี้บอกหลักการและปรัชญาปฏิบัติของทฤษฎีใหม่เป็นการดำเนินชีวิตสายกลาง สามารถประยุกต์ใช้ได้ในชีวิตจริงที่สามารถสร้างความเข้มแข็งและยั่งยืนให้แก่ชุมชนทุกระดับเป็นปรัชญาที่ชี้ถึงปรัชญาการดำรงอยู่ และการปฏิบัติของประชาชนทุกระดับครอบครัว ระดับชุมชนจนถึงระดับรัฐทั้งในการพัฒนาบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้ก้าวทันต่อยุคโลกาภิวัตน์ ความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควรต่อการมีผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน ทั้งนี้ จะต้องอาศัยความรู้ ความรอบคอบ ความระมัดระวังอย่างยิ่งในวิชาการต่าง ๆ มาใช้ในการวางแผน และการดำเนินการทุกขั้นตอน ขณะเดียวกันจะต้องสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎี และนักวิชาการ ทุกระดับให้มีสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต และให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสมใช้ชีวิตด้วยความอดทน มีความเพียร มีสติปัญญา และความรอบคอบ เพื่อให้สมดุลและรองรับต่อการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวาง ทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่สิบ พ.ศ. 2550-2554 (2550, หน้า 1-4) ได้น้อมนำปรัชญาพระราชทาน “เศรษฐกิจพอเพียง” มาเป็นแนวปฏิบัติ โดยกำหนดพันธกิจไว้ 4 ข้อ คือ 1) พัฒนาคนให้มีคุณภาพ คุณธรรมนำความรอบรู้อย่างเท่าทัน มีสุขภาพะที่ดี อยู่ในครอบครัวที่อบอุ่น ชุมชนที่เข้มแข็ง พึ่งตนเองได้ มีความมั่นคงในการดำรงชีวิตอย่างมีศักดิ์ศรี ภายใต้อุดมภาพ ความหลากหลายทางวัฒนธรรม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม 2) เสริมสร้างเศรษฐกิจให้มีคุณภาพ เสถียรภาพ และเป็นธรรม มุ่งปรับโครงสร้างเศรษฐกิจของประเทศให้สามารถแข่งขันได้ มีภูมิคุ้มกันความเสี่ยงจากความผันผวนของสภาพแวดล้อมในยุคโลกาภิวัตน์บนพื้นฐานการบริหารเศรษฐกิจส่วนรวมอย่างมีประสิทธิภาพ มีระดับการออมที่พอเพียง มีการปรับโครงสร้างการผลิตและการบริการบนฐานความรู้และนวัตกรรม ใช้จุดแข็งของความหลากหลายทางชีวภาพและเอกลักษณ์ความเป็นไทย ควบคู่กับการเชื่อมโยงกับต่างประเทศ และการพัฒนาปัจจัยสนับสนุนด้านโครงสร้างพื้นฐาน และโลจิสติกส์ พลังงาน กฎกติกา และกลไกสนับสนุนการแข่งขันและกระจายผลประโยชน์อย่างเป็นธรรม 3) ดำรงความหลากหลายทางชีวภาพ และสร้างความมั่นคงของฐานทรัพยากรธรรมชาติ และคุณภาพสิ่งแวดล้อม สร้างความสมดุลระหว่างการอนุรักษ์และการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน เป็นธรรม และมีการสร้างสรรค์คุณค่าสนับสนุนให้ชุมชนมีองค์ความรู้และสร้างภูมิคุ้มกันเพื่อคุ้มครองฐานทรัพยากร คุ้มครองสิทธิและส่งเสริมบทบาทของชุมชนในการบริหารจัดการทรัพยากร ปรับแบบแผนการผลิตและการบริโภคที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ตลอดจนรักษาผลประโยชน์ของชาติจากข้อตกลงตามพันธกรณีระหว่างประเทศ 4) พัฒนาระบบบริหารจัดการประเทศให้เกิดธรรมาภิบาลภายใต้ระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข มุ่งสร้างกลไกและกฎระเบียบที่เอื้อต่อการกระจายผลประโยชน์จากการพัฒนาสู่ทุกภาคี ควบคู่กับการเสริมสร้างความโปร่งใส สุจริต ยุติธรรม รับผิดชอบต่อสาธารณะ มีการกระจาย อำนาจและกระบวนการที่ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ส่งเสริมความเป็นธรรมทางเศรษฐกิจ สังคม และการใช้ทรัพยากร

หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มีลักษณะเป็นการยอมรับการดำรงอยู่ร่วมกันของสิ่งที่แตกต่างกันโดยไม่จำเป็นต้องมีความขัดแย้ง ซึ่งมีพื้นฐานมาจากวิถีชีวิตดั้งเดิมของสังคมไทยที่เชื่อมโยงทุกมิติของวิถีชีวิตเข้าด้วยกัน จึงเป็นทฤษฎีแบบบูรณาการเป็นองค์รวมทั้งเป็นปรัชญาที่มองสถานการณ์โลกเชิงระบบที่มีลักษณะพลวัต มีความเป็นสากล เข้าใจง่าย และสามารถนำมาปฏิบัติได้ผลจริง จึงมีพลังสูงในการกระตุ้นให้ผู้ปฏิบัติมีความสุขได้ตามอัตภาพเหมาะสมกับสถานะของตนโดยประยุกต์ใช้ได้กับการปฏิบัติตนของประชาชนทุกระดับตลอดเวลา ตั้งแต่ระดับครอบครัว ชุมชน จนถึงระดับรัฐ ทั้งมีความทันสมัยในการชี้นำสังคมให้สามารถรอดพ้นวิกฤต และใช้เป็น

แนวทางในการวางแผนและการพัฒนาประเทศภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วได้เป็นอย่างดี

หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นหลักที่ผู้ซึ่งนำไปปฏิบัติจนเป็นนิสัยแล้วย่อมเกิดผลดี โดยมีความพอประมาณ มีเหตุผล มีภูมิคุ้มกันที่ดี ลดความเสี่ยง ทำให้มีความสุขในการดำเนินชีวิตอย่างยั่งยืน

ส่วนที่ 4 การบริหารสถานศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (2542, หน้า 9-23) กำหนดอำนาจหน้าที่ของการบริหารสถานศึกษาสามารถจำแนกแบ่งส่วนงานได้ในหลายวิธีหรือ หลายด้าน ซึ่งนักวิชาการและองค์กรหรือหน่วยงานต้นสังกัดของสถานศึกษาได้มีการจัดแบ่งแตกต่างกันไปในหลายลักษณะตามสภาพและเหตุผลต่าง ๆ อย่างไรก็ตามการพิจารณาถึงขอบข่ายหน้าที่การบริหารในสถานศึกษาในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ที่ระบุไว้ในมาตรา 39 มี 4 ด้านคือ การบริหารวิชาการ การบริหารงบประมาณ การบริหารงานบุคคล การบริหารทั่วไป สามารถสรุปได้ดังนี้

1. การบริหารวิชาการ ประกอบไปด้วย 1) งานแผนวิชาการ ได้แก่ การจัดทำโครงการสอน แผนการสอน และคู่มือประมวลการเรียน การสอน จัดทำข้อมูลสถิตินักเรียน จัดทำนำเสนอ นโยบายแนวการจัดการศึกษาของสถานศึกษา จัดทำแผนการดำเนินงาน จัดทำระเบียบและแนวปฏิบัติเกี่ยวกับงานวิชาการและอื่น ๆ 2) งานการจัดการเรียนการสอน ได้แก่ จัดบริการการศึกษาสำหรับผู้พิการ ผู้ด้อยโอกาสและผู้มีความสามารถพิเศษ (มาตรา 10) ดำเนินการจัดการศึกษาทั้งในระบบ นอกกระบบ และตามอัธยาศัยตามที่เห็นสมควร โดยให้ตอบสนองต่อนโยบายของชาติและความต้องการของท้องถิ่นเป็นสำคัญ (มาตรา 15) กำหนดคาบเวลาเรียนตามเกณฑ์ขั้นต่ำที่กำหนดปิด-เปิดภาคเรียนของสถานศึกษา จัดตารางสอน จัดชั้นเรียน จัดครูเข้าสอน จัดสอนซ่อมเสริมและอื่น ๆ 3) งานการพัฒนาและส่งเสริมการเรียนการสอน ได้แก่ จัดทำแผนพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น (มาตรา 28 วรรค 2) เทียบโอนผลการเรียน จัดทำมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา ปรับปรุงกระบวนการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพ ประชุมอบรมทางวิชาการเพื่อพัฒนาการสอน ส่งเสริมให้ผู้สอนทำการศึกษา วิเคราะห์ วิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนการสอนของสถานศึกษา จัดหาและพัฒนาสื่อการสอนและให้บริการแก่ครู จัดหาวิทยากรและแหล่งประกอบการฝึกงานจัดบริการห้องสมุด จัดมุมค้นคว้าศึกษาในห้องเรียน จัดห้องวิชาการสำหรับค้นคว้าของครูและอื่น ๆ 4) งานการวัดและประเมินผล ได้แก่ จัดการประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนโดยพิจารณาจากพัฒนาการของผู้เรียน ความประพฤติ การสังเกตพฤติกรรมการเรียนการร่วมกิจกรรมและการทดสอบ ควบคู่ไปในกระบวนการเรียนการสอน (มาตรา 26) ดำเนินการให้มีการประกันคุณภาพ

ภายในสถานศึกษา อันได้แก่ การประเมินผลและการติดตามตรวจสอบคุณภาพและมาตรฐาน การศึกษาของสถานศึกษาจากภายใน โดยบุคลากรของสถานศึกษานั้นเองอนุมัติการจบการศึกษา ออกหลักฐานทางวิชาการ การทำทะเบียนนวัตกรรม ติดตามและรายงานผลการปฏิบัติงาน ด้านวิชาการและอื่น ๆ 5) งานอื่น ๆ ได้แก่ ให้ความร่วมมือในการจัดเตรียมเอกสารหลักฐานต่าง ๆ ด้านวิชาการของสถานศึกษา ประสานส่งเสริมและดำเนินการเกี่ยวกับสิทธิการจัดการศึกษา ของครอบครัวและชุมชน รณรงค์ให้เด็กทุกคนในพื้นที่บริการได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐาน นำเสนอ การแต่งตั้งกรรมการหรืออนุกรรมการด้านวิชาการ

ในการบริหารงาน ด้านวิชาการ สามารถใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ได้ ตั้งแต่การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา จัดทำแผนการสอน การจัดทำสื่อการเรียนการสอน การทำงานวิจัย ฯลฯ โดยคำนึงถึงความพอประมาณ มีเหตุมีผล มีภูมิคุ้มกันและต้องมีความรู้ควบคู่ คุณธรรม และปฏิบัติอย่างเป็นธรรมชาติสร้างความยั่งยืน

2. การบริหารงบประมาณ ประกอบไปด้วย 1) งานบริหารงบประมาณและการเงิน ได้แก่ จัดตั้งงบประมาณหรือจัดทำแผนการใช้จ่ายเงินพิจารณานำเสนอ เพื่อขออนุมัติแผนการใช้จ่ายเงินต่อคณะกรรมการสถานศึกษา บริหารงบประมาณให้บรรลุจุดมุ่งหมายอย่างมีประสิทธิภาพ ติดตามรายงานผลการใช้งบประมาณ การจัดทำบัญชีการใช้จ่ายเงินตรวจสอบภายใน เก็บรักษาเงิน การเบิกจ่ายเงินประเภทต่าง ๆ ตามระเบียบของกระทรวงการคลังกำหนด (มาตรา 59 วรรค 4) และอื่น ๆ 2) งานพัสดุ ครุภัณฑ์ ได้แก่ เปลี่ยนแปลงแก้ไขรายการครุภัณฑ์ การกำหนดคุณลักษณะ เฉพาะของครุภัณฑ์ จัดซื้อ จัดจ้างตามแผนงานการใช้จ่ายเงิน มีอำนาจในการสั่งซื้อ สั่งจ้างเพิ่มขึ้น แต่งตั้งคณะกรรมการจัดซื้อจัดจ้าง แต่งตั้งคณะกรรมการควบคุมการก่อสร้าง แต่งตั้ง คณะกรรมการตรวจรับการจ้าง แต่งตั้งกรรมการตรวจรับพัสดุ สั่งจำหน่ายพัสดุ ครุภัณฑ์ สั่งทำลาย เอกสารที่ไม่เกี่ยวกับการเงิน การเบิกจ่าย วัสดุ ครุภัณฑ์และอุปกรณ์การศึกษา จัดทำทะเบียนคุม พสดุ ครุภัณฑ์และอื่น ๆ 3) งานด้านอื่น ๆ ได้แก่ ดำเนินการด้านกองทุนเงินให้กู้ยืมเพื่อการศึกษา (ม. ปลาย) ระดมทรัพยากรจากองค์กรและสถาบันต่าง ๆ ในชุมชนและสังคมเพื่อใช้ในการ จัด การศึกษาของสถานศึกษา (มาตรา 58) และอื่น ๆ

การบริหารงบประมาณ สามารถนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ต้องอาศัย การมีภูมิคุ้มกันเป็นหลักโดยมีเหตุมีผล มีความพอประมาณ มีความรู้คู่คุณธรรม ในการบริหาร จัดการงบประมาณตั้งแต่การจัดซื้อจัดจ้าง ควบคุมดูแลฯลฯ ให้ถูกต้องตามระเบียบของทาง ราชการ

3. การบริหารงานบุคคล ประกอบไปด้วย วางแผนอัตรากำลัง สรรหาบุคลากร บรรจุ และแต่งตั้งบุคลากร จัดทำทะเบียนประวัติบุคลากร พัฒนาศักยภาพบุคลากร พิจารณาความดีความชอบ เลื่อนตำแหน่งทางวิชาการ ส่งเสริมวินัยและดำเนินการทางวินัยที่ไม่ร้ายแรง มอบหมายหน้าที่ ความรับผิดชอบแก่บุคลากร ประเมินผลบุคลากร อนุญาตการลาป่วย ลากิจ ลาพักผ่อนของบุคลากร ในสถานศึกษา อนุญาต การลาไปเข้ารับการอบรม ศึกษาดูงานในประเทศ อนุญาตการลาศึกษาต่อใน ประเทศ พัฒนาระบบข้อมูลบุคลากร การจัดองค์การในสถานศึกษา พิจารณาให้ความเห็น และนำเสนอเกี่ยวกับการโอน ย้ายของบุคลากรในสถานศึกษา ปกครองบังคับบัญชาบุคลากร จัดบุคลากรเข้าปฏิบัติงาน ประเมินผลการปฏิบัติงาน ดำเนินการในส่วนที่เกี่ยวข้องกับใบประกอบ วิชาชีพตามที่ได้รับมอบหมาย จัดสวัสดิการแก่บุคลากรในสถานศึกษา ให้ความร่วมมือใน การจัดเตรียมเอกสารหลักฐานต่าง ๆ ทางด้านบุคลากรในสถานศึกษา ตามคำร้องขอของ สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษาหรือบุคลากรหรือหน่วยงานภายนอก ที่สำนักงานดังกล่าวรับรองที่ทำการประเมินคุณภาพภายนอกของสถานศึกษา (มาตรา 50) และอื่น ๆ

การนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการบริหารงานบุคคล ต้องอาศัย การมีเหตุมีผลเป็นหลักไปพร้อมกับความพอประมาณ มีภูมิคุ้มกันและใช้คุณธรรมนำความรู้ เพราะเป็นงานที่ละเอียดอ่อน เกี่ยวกับคนเช่นการมอบหมายงานให้ตรงกับความรู้ความสามารถ ฯลฯ

4. การบริหารทั่วไป ประกอบไปด้วย 1) งานธุรการและสารบรรณได้แก่ ผลิตและจัดทำ เอกสาร การส่งและการรับเอกสารเก็บรักษาและการยืม การทำลายเอกสาร การออกระเบียบ ข้อบังคับคำสั่งของสถานศึกษา การประชุมครูและงานอื่น ๆ 2) งานทะเบียน สถิติและรายงาน ได้แก่ จัดทำทะเบียนสถิติครูและลูกจ้าง รายงานผลการเรียนของนักเรียนเป็นระยะ ๆ จัดทำรายงาน ผลการดำเนินงานของสถานศึกษา รายงานข้อมูล ผลการดำเนินงานหรือกิจกรรมต่าง ๆ ต่อหน่วยงานที่กำกับดูแลและสาธารณชนเก็บรักษาข้อมูลต่าง ๆ ของสถานศึกษาและอื่น ๆ 3) งานอาคารสถานที่ ได้แก่ งานวางแผนบริเวณสถานศึกษา ปรับปรุงและกำหนดแผนการใช้อาคาร กำหนดมาตรการป้องกันอัคคีภัย ภัยธรรมชาติและอุบัติเหตุต่าง ๆ การรักษาความปลอดภัย ส่งเสริม ให้นักเรียนดูแลรักษาความสะอาดห้องเรียนและบริเวณสถานศึกษา 4) งานกิจการนักเรียน และบริการต่าง ๆ ได้แก่ ควบคุมความประพฤติและระเบียบวินัย เน้นแนวทางการศึกษาและอาชีพ ให้คำปรึกษา จัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรบริเวณอาหารกลางวัน บริการด้านสุขภาพ จัดหา ทุนการศึกษา บริการด้านกีฬาและแหล่งพักผ่อน เถนถนอเด็กเข้าเรียนการศึกษาภาคบังคับ จัดบริการโสตทัศนอุปกรณ์ จัดบริการน้ำดื่ม น้ำใช้ จัดโครงการป้องกันสารเสพติดในสถานศึกษา

และอื่น ๆ 5) งานด้านชุมชนสัมพันธ์ ได้แก่ ให้บริการด้านอาคารสถานที่ของสถานศึกษาแก่ชุมชน ร่วมมือและส่งเสริมกิจกรรมของชุมชน ส่งเสริมการจัดกิจกรรมด้านศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรม ประเพณีโดยเฉพาะในท้องถิ่น ประชาสัมพันธ์สถานศึกษา จัดทำและให้บริการข้อมูล สารสนเทศ ของสถานศึกษาแก่ชุมชน เสนอแต่งตั้งและจัดประชุมคณะกรรมการสถานศึกษาจัดทำเอกสาร สำคัญให้แก่ผู้มีอุปการคุณต่อสถานศึกษา รวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลของชุมชนระดมความร่วมมือในชุมชนเพื่อการจัดการศึกษา สํารวจแหล่งวิทยากรภูมิปัญญาท้องถิ่น จัดการประชุม ผู้ปกครองนักเรียน สํารวจความต้องการด้านบริการการศึกษา แนะนำการศึกษาเสริมสร้างให้ชุมชน เข้มแข็ง

การนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการบริหารงานทั่วไปนั้นต้องปรับให้ สอดคล้องกับสถานการณ์โดยใช้หลักความมีเหตุมีผล มีความพอประมาณ ภูมิคุ้มกันมีความรู้ คู่คุณธรรม เช่นการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนและชุมชนต้องคำนึงถึงความเหมาะสมของ ตนเองและชุมชน

การบริหารสถานศึกษาทุกงานมีความเกี่ยวข้อง เกี่ยวพันกันอย่างแยกไม่ออก สามารถใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการบริหารงานมาประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับ งานโดยคำนึงถึงเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรม เพื่อให้การบริหารจัดการใน สถานศึกษาเกิดประสิทธิภาพสูงสุด

การบริหารจัดการสถานศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง แบ่งเป็น 3 ส่วน ดังนี้

1. การนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการบริหารสถานศึกษา

กระทรวงศึกษาธิการ (2546, หน้า 9-16) ได้กำหนดนโยบายสร้างกระบวนการเรียนรู้ เรื่องเศรษฐกิจพอเพียง โดยใช้หลักในการพัฒนาคนให้มีคุณภาพ สามารถพึ่งตนเองได้ คนส่วนใหญ่ พอมี พอกิน พอใช้ พออยู่ในการดำรงชีวิต โดยใช้หลักพอประมาณ การคำนึงถึงความมีเหตุผล มีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี และมีคุณธรรมกำกับความรู้เป็นกรอบในการดำรงชีวิตและเป็นพลเมืองที่ดี ของชาติ โดยนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นปรัชญาในการพัฒนาคุณภาพ และมาตรฐาน การศึกษาทุกระดับ ใช้คุณธรรมเป็นพื้นฐานของกระบวนการเรียนรู้ ที่เชื่อมโยงความร่วมมือระหว่าง สถาบันครอบครัว ชุมชน สถาบันศาสนาและองค์กรภาคส่วนต่าง ๆ ให้มีส่วนร่วมในการจัด การศึกษา เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์สอดคล้องกับเป้าหมายของการปฏิรูป การศึกษาโดยภารกิจหลักของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน คือ การพัฒนา

เยาวชนในวันนี้ให้เติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่สมบูรณ์และมีคุณภาพในทุกด้าน การขับเคลื่อนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงจึงเข้ามาเกี่ยวข้องกับกระบวนการจัดการเรียนการสอนของครู

ปรียานุช พิบูลสรารุช (2548, หน้า 127-128) ได้แสดงความคิดเห็นไว้ว่า การนำเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษา เป็นหลักคิด หลักปฏิบัติที่เป็นวิถีการดำเนินชีวิตสำหรับคนทุกกลุ่มทุกระดับ ไม่ว่าจะเป็นคนในชนบท คนในเมือง ไม่ว่าจะประกอบอาชีพใด หรืออยู่ในสถานะใด เป็นการดำเนินชีวิตของทุกคนเพื่อให้ชีวิตเกิดประโยชน์และมีความสุขทั้งต่อตนเองและผู้อื่น การนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการคิด บอกให้เรารักษาความสมดุลและสร้างภูมิคุ้มกันให้กับชีวิตใน 4 ด้าน ดังนี้ 1) ด้านวัตถุ หรือด้านเศรษฐกิจ 2) ด้านสังคม 3) ด้านสิ่งแวดล้อม 4) ด้านวัฒนธรรม การที่จะนำเศรษฐกิจพอเพียงเข้าสู่สถานศึกษาได้ ก็เริ่มจากในสถานศึกษา ผู้อำนวยการสถานศึกษาต้องบริหารสถานศึกษา งบประมาณ วัสดุ ครุภัณฑ์ งานธุรการ งานสถานที่ ผู้บริหารต้องกระจายงานอย่างเป็นเหตุเป็นผล ใครเก่งด้านไหนมอบหมายงานให้ตรงกับความสามารถความชอบของเขา (put the right man to the right job) ทำอย่างไรที่จะมอบหมายงานแล้วไม่ทำให้ผู้ใต้บังคับบัญชาทะเลาะกัน ทำอะไรต้องไม่ประมาท เสริมสร้างให้มีการรวมกลุ่มกันทำงานอย่างสามัคคี ก็ต้องใช้หลักธรรมชาติความถูกต้อง ความยุติธรรม ความเป็นเหตุเป็นผล ความเด็ดขาด ชัดเจน กระตุ้นให้เกิดขวัญกำลังใจ มีความอดทน ความเพียร ที่จะร่วมกันทำงานจนบรรลุเป้าหมายการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปสู่การเรียนรู้ ต้องเริ่มที่ครูสาระสังคมก่อน เพราะหลักสูตรได้บรรจุไว้ในสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม สาระที่ 3 เศรษฐศาสตร์ มาตรฐาน ส.3.1 ว่า นักเรียนทุกคน ตั้งแต่ชั้น ป.1 ถึง ม.6 ต้องเข้าใจและสามารถบริหารจัดการทรัพยากรในการผลิตและบริโภคได้ การใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดได้อย่างมีประสิทธิภาพและคุ้มค่า รวมทั้งหลักการของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อกำหนดวิถีชีวิตอย่างมีดุลยภาพ สำหรับช่วงชั้นที่ 1-2 ก็คือ ข้อ ส.3.1 (4) บอกไว้ชัดเจนว่าต้องเข้าใจระบบและวิธีการของเศรษฐกิจพอเพียงสามารถนำไปประยุกต์ใช้กับในชีวิตประจำวันได้ เข้าใจเกี่ยวกับระบบและวิธีการของเศรษฐกิจพอเพียงและสามารถนำไปประยุกต์ใช้กับชีวิตประจำวันได้

กระทรวงศึกษาธิการ (2550, หน้า 4-8) ได้ขับเคลื่อนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษามีรายละเอียดดังนี้ ด้านจุดมุ่งหมาย กระทรวงศึกษาธิการในฐานะหน่วยงานหลักของการพัฒนาคนและสร้างเยาวชนให้มีคุณภาพของประเทศ ได้ตระหนักถึงภารกิจสำคัญดังกล่าวและเห็นถึงคุณค่าในหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง จึงมีนโยบายที่จะเรียนรู้ตามรอยพระยุคลบาท เรื่องเศรษฐกิจพอเพียง โดยอัญเชิญหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มาใช้เป็นหลักในการพัฒนาคนให้มีคุณภาพสามารถพึ่งตนเองได้ เกิดความพอมีพอกิน พอใช้ โดยใช้หลัก

ความพอประมาณการคำนึงถึงความมีเหตุผล มีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัวควบคู่ไปกับการมีความรอบรู้ ในหลักวิชาการเชิงกว้างและเชิงลึก และใช้ความรู้อย่างรอบคอบ ระมัดระวัง โดยมีคุณธรรมเป็นกรอบ กำกับในการดำเนินชีวิต นำไปประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอน เพื่อให้เกิดผลในทางปฏิบัติใน ทุกระดับได้อย่างเหมาะสมตลอดจนเกิดการเปลี่ยนแปลงกระบวนทัศน์ ในการดำเนินชีวิตให้อยู่บน พื้นฐานของความพอเพียงอันจะนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนและความอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกัน ของประชาชนชาวไทยในที่สุดด้านวิสัยทัศน์ เนื่องจากการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไป ประยุกต์ใช้ตามทางสายกลางนั้นจะต้องอาศัยวิธีการหรือการกระทำที่ยึดหลักของความ พอประมาณบนพื้นฐานของความมีเหตุผลและการสร้างภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีควบคู่ไปกับการ อาศัยเงื่อนไขอีก 2 ประการ ได้แก่ เงื่อนไขความรู้ อันประกอบด้วยความรู้ รอบคอบ และระมัดระวัง และเงื่อนไขด้านคุณธรรมทั้งทางด้านจิตใจและการกระทำเป็นสำคัญ กระทรวงศึกษาธิการจะมุ่งขับเคลื่อนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ให้นหน่วยงานสถานศึกษา และบุคลากรด้านการศึกษาในทุกระดับ สามารถนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไป ประยุกต์ใช้ในการพัฒนาผู้เรียนทั้งในและนอกระบบการศึกษา ให้สามารถดำรงชีวิตให้ก้าวหน้าไป อย่างสมดุล มั่นคง พร้อม ๆ กับมีวิถีปฏิบัติที่ยั่งยืน ด้านนโยบาย กระทรวงศึกษาธิการ ได้มีนโยบาย ให้นหน่วยงานในสังกัดและในกำกับร่วมประสานความร่วมมือระหว่างกันในการดำเนินการขับเคลื่อน หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษาและกำหนดแผนดำเนินงานหลักไว้ 4 ประการ

- 1) การสร้างความรู้ความเข้าใจ โดยการพัฒนามาตรฐานการเรียนรู้ และสื่อการเรียนรู้ตลอดจน กิจกรรมส่งเสริมรูปแบบต่าง ๆ การพัฒนาบุคลากรเครือข่าย การประชาสัมพันธ์สร้างความเข้าใจ
- 2) การนำสู่การปฏิบัติ โดยนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การเรียนการสอนและการบริหารจัดการในสถานศึกษา
- 3) การประสานความร่วมมือและเชื่อมโยงเครือข่าย โดยการจัดทำฐานข้อมูลกลางเศรษฐกิจพอเพียง
- 4) การติดตามประเมินผล โดยการพัฒนาดัชนีตัวชี้วัดความพอเพียงของสถานศึกษา การติดตามผลงานในพื้นที่ การรายงานความก้าวหน้าการดำเนินงาน การประเมินผลนักเรียน นักศึกษา และประชาชนที่รับบริการ ตลอดจนการเชื่อมโยงผลงานของครู/ผู้บริหารที่ประสบความสำเร็จกับการประเมินวิทยฐานะ

การนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการบริหารในสถานศึกษา โดยสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานได้กำหนดจุดมุ่งหมาย วิสัยทัศน์ นโยบาย ไว้อย่างชัดเจน เพื่อสร้าง รักษาความสมดุลและภูมิคุ้มกันให้แก่นักเรียนใน 4 ด้าน คือ ด้านวัตถุ ด้านสังคม ด้านสิ่งแวดล้อม และด้านวัฒนธรรม

2. การจัดการศึกษาตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง

สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ (2550, หน้า 11-15) การจัดการศึกษาตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ได้ดำเนินการใน 4 ส่วน ดังนี้

2.1 ด้านการบริหารจัดการสถานศึกษา จัดทำแนวทางการจัดระบบบริหารจัดการของสถานศึกษา ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการในด้านต่าง ๆ ดังนี้ (1) ด้านการวางแผน (2) ด้านวิชาการ (3) ด้านงบประมาณ (4) ด้านอาคารสถานที่ (5) ด้านความสัมพันธ์กับชุมชน

2.2 ด้านหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน จัดทำแนวทางการจัดการเรียนรู้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การเรียนการสอนทุกระดับการศึกษา โดยสอดแทรกสาระเศรษฐกิจพอเพียงไว้ในสาระการเรียนรู้ และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน เพื่อให้เกิดการพัฒนาตามลำดับ โดยเริ่มให้เกิดการเรียนรู้ระดับบุคคล และครอบครัว รู้จักนำไปประยุกต์ใช้ นำไปขยายผลในครอบครัวและชุมชนเพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อสังคมและประเทศ ซึ่งแนวทางในการจัดทำประกอบด้วย(1) การบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การเรียนการสอน (2) การจัดการกิจกรรมการเรียนการสอนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (3) สื่อและแหล่งเรียนรู้เกี่ยวกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (4) ผู้เรียนมีความรู้และปฏิบัติตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (5) การวัดและประเมินผล

การเรียนการสอนเศรษฐกิจพอเพียงบรรจุอยู่แล้วใน สาระการเรียนรู้สังคมศึกษาศาสตร์ และวัฒนธรรม สาระที่ 3 เศรษฐศาสตร์ในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยมีมาตรฐานการเรียนรู้ (ส.3.1) ที่เน้นให้เข้าใจระบบและวิธีการของเศรษฐกิจพอเพียงและสามารถนำไปประยุกต์ใช้กับชีวิตประจำวันได้ คณะทำงานบูรณาการเศรษฐกิจพอเพียงสู่การเรียนการสอน กระทรวงศึกษาธิการ ได้กำหนดขอบเขตที่ชัดเจนในการเรียนการสอน หรือมาตรฐานการเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงของแต่ละชั้นปี เพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจหลักเศรษฐกิจพอเพียงและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้อย่างเหมาะสมกับแต่ละวัย (กระทรวงศึกษาธิการ, 2550, หน้า 14-28)

2.3 กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนที่สอดคล้องกับหลักเศรษฐกิจพอเพียง (1) กิจกรรมสามารถมีความหลากหลายของเนื้อหา แล้วแต่สภาวะภูมิสังคมของแต่ละสถานศึกษา แต่ที่สุดแล้วต้องปลูกฝังให้เด็กและเยาวชนมีวิถีคิด อุปนิสัยและพฤติกรรมที่สอดคล้องกับหลักเศรษฐกิจพอเพียง (2) เป็นกิจกรรมที่ดำเนินการหลักโดยนักเรียน นักศึกษา และมีครูเป็นผู้นำหรือผู้สนับสนุนจำนวน นักเรียน/นักศึกษา/ครู ที่มีส่วนร่วมในกิจกรรมนั้น ๆ ไม่น้อยกว่า 25 % ของจำนวนบุคลากรทั้งหมดของสถานศึกษา นักเรียน นักศึกษา ที่เข้าร่วมโครงการ ควรมีความประพฤติดี

สมัครใจที่จะเข้าร่วมกิจกรรม การเรียนอยู่ในระดับปานกลางถึงดีและสุขภาพดี ครูที่เข้าร่วมโครงการควรประพฤติดี สมัครใจ และมีความพร้อมในการเข้าร่วมกิจกรรม (3) เป็นกิจกรรมที่มุ่งเน้นให้เกิดความก้าวหน้าไปพร้อมความสมดุลทางเศรษฐกิจ/สังคม/สิ่งแวดล้อม ของสถานศึกษา และสามารถขยายผลออกสู่ชุมชนได้พอประมาณกับภูมิสังคม สอดคล้องกับความต้องการ/ความจำเป็นของสถานศึกษา/คนในชุมชน และเหมาะสมกับภูมิประเทศสภาพแวดล้อม และความคิด ความเชื่อ วิถีชีวิต สมเหตุสมผล มีหลักคิดและหลักปฏิบัติของกิจกรรมที่สอดคล้องกับหลักวิชาการที่เกี่ยวข้อง รายละเอียดของโครงการแสดงถึงความรอบคอบของการวางแผน ดำเนินโครงการ ภูมิคุ้มกันที่ดี การวางแผนโครงการคำนึงถึงความเสี่ยงในการดำเนินโครงการ โดยมีข้อเสนอทางเลือก หากมีการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ เกิดขึ้น ส่งเสริมความรู้และคุณธรรมของผู้เข้าร่วมกิจกรรม กิจกรรมต่าง ๆ ต้องส่งเสริมให้ผู้เข้าร่วม มีความรอบรู้มากยิ่งขึ้น เปิดโอกาสให้ได้มีการพัฒนาทักษะในด้านต่าง ๆ ส่งเสริมการมีคุณธรรม (เช่น ความมีระเบียบวินัย มีสัมมาคารวะ ซื่อสัตย์สุจริต มีความกตัญญูต่เวที มีสติปัญญา แยกแยะถูกผิด ควรไม่ควร มีความขยันหมั่นเพียร อดทนสนใจใฝ่รู้ มีจิตสำนึก เห็นประโยชน์ของการช่วยเหลือผู้อื่น และทำตัวให้เป็นประโยชน์ต่อสังคม

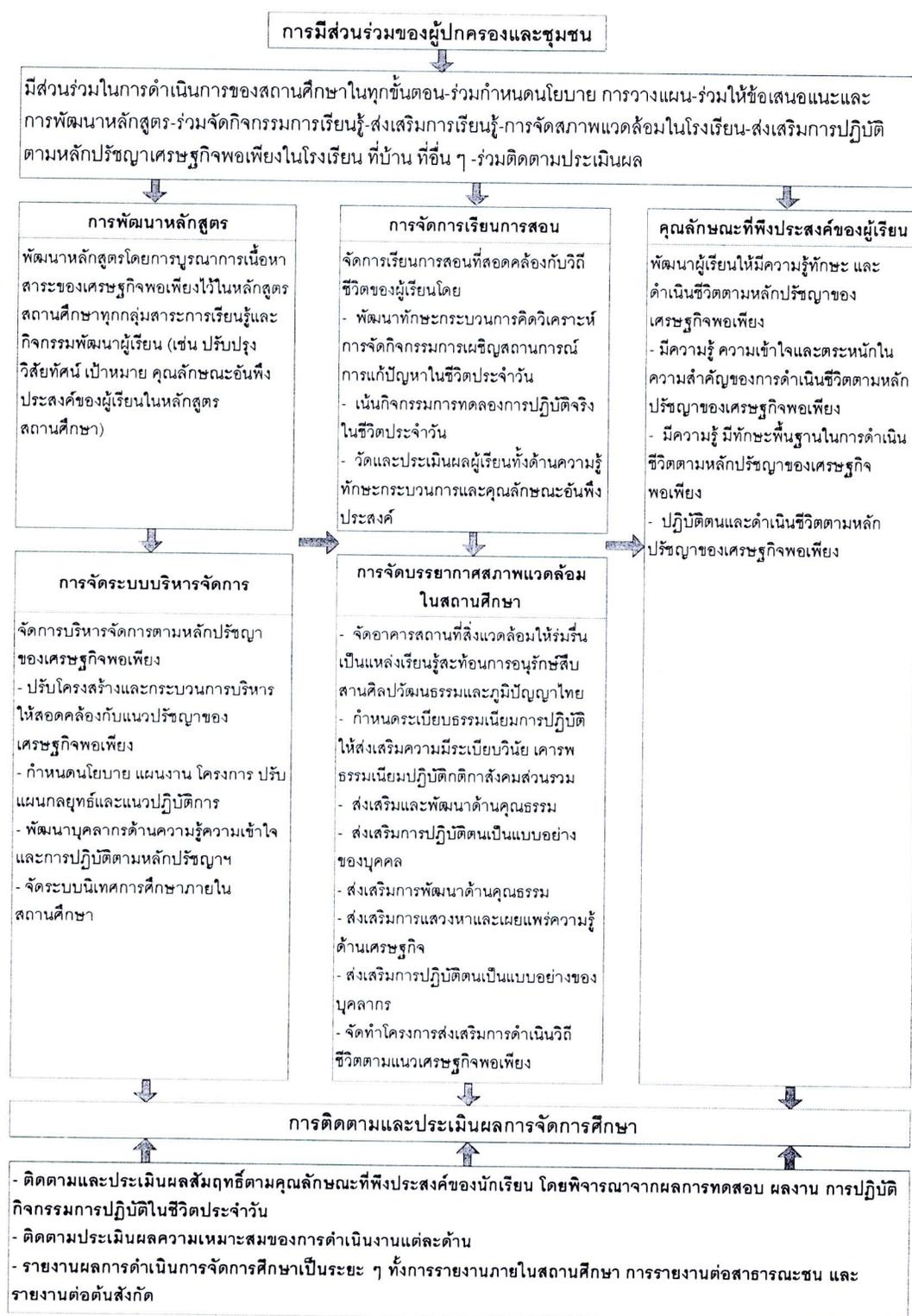
2.4 การติดตามประเมินผล

สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ (2550, หน้า 39-40) ให้แนวคิดการติดตามและประเมินผลว่าเป็นองค์ประกอบที่สำคัญ เนื่องจากสามารถนำผลที่ได้มาเป็นข้อมูลในการทบทวนและกำหนดแนวทางการดำเนินการ ในระยะต่อไป ได้หลายรูปแบบตามลักษณะของโครงการและจุดมุ่งหมาย จึงมีการประเมินผลที่เกี่ยวกับการพัฒนาตัวชี้วัดความพอเพียง การจัดทำรายงานความก้าวหน้าของการดำเนินงาน การติดตามผลการดำเนินงานในพื้นที่ การประเมินผลสถานศึกษาและบุคลากรด้านการศึกษา ตลอดจน การติดตามและประเมินผลผู้เรียนโดยกำหนดเกณฑ์การประเมินครอบคลุม 4 ประเด็นหลัก คือ (1) ด้านการจัดหลักสูตรการเรียนการสอน มีเกณฑ์การประเมินเกี่ยวกับการกำหนด มาตรฐานการเรียนรู้อัตระดับชั้นปี (พิจารณาตามรายวิชาพื้นฐาน) การจัดทำรายวิชาเพิ่มเติมการสร้างหน่วยการเรียนรู้ การจัดทำสื่อ การจัดทำเครื่องมือวัดประเมินผล และการกำหนดเกณฑ์การผ่านช่วงชั้น (2) ด้านกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน มีเกณฑ์ที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีจิตอาสา มีส่วนร่วม รู้จักยอมรับคุณค่าของตนเองและผู้อื่น โดยอาศัยเกณฑ์การประเมินทั้งในด้านของกิจกรรมแนะแนว และกิจกรรมของนักเรียน โดยกิจกรรมครอบคลุมถึงการประเมินผลการให้บริการแนะแนวและการประเมินระบบดูแลและช่วยเหลือ นักเรียน ส่วนการประเมินกิจกรรมของนักเรียนจะครอบคลุมกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการบำเพ็ญ

ประโยชน์เพื่อสังคม ได้แก่ กิจกรรมลูกเสือ เนตรนารี ยุวกาชาด กิจกรรมที่เป็นโครงการ กิจกรรม การชุมนุม ชมรม และค่ายอาสาเป็นต้น (3) ด้านการบริหารจัดการศึกษา มีเกณฑ์ประเมินการสร้าง วัฒนธรรมองค์กรและการปลูกฝังแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงเข้าไปในวิถีชีวิต (4) ด้านการพัฒนา บุคลากรทางการศึกษา ในการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ไปใช้ในการเรียนการสอน และการปฏิบัติตนให้เป็นแบบอย่างที่ดี

สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ (2550, หน้า 42-45) ดำเนินการขับเคลื่อน การนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในสถานศึกษาใน 4 ด้าน คือด้านการบริหารจัดการ สถานศึกษา ด้านหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน ด้านกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนที่สอดคล้องกับ หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ด้านการติดตามประเมินผล

3. การประยุกต์การบริหารจัดการตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อให้การนำหลัก ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษาประสบผลสำเร็จอย่าง มีประสิทธิภาพ กระทรวงศึกษาธิการ (2550, หน้า 27-29) ได้แบ่งการเสนอหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ออกเป็น 4 ส่วน ประกอบด้วย 1) แนวนโยบายการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่ สถานศึกษา 2) ปรัชญาการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษา 3) การนิเทศหลัก ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษา และ 4) การสังเคราะห์บทเรียนการนำหลักปรัชญาของ เศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษา มีขั้นตอน การดำเนินงาน ตามภาพ 11 ดังนี้

ภาพ 11 แสดงขั้นตอนการดำเนินงานตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษา

สรุปได้ว่าการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงโดยพื้นฐานก็คือ การพึ่งตนเองเป็นหลัก การทำอะไรอย่างเป็นขั้นเป็นตอน รอบคอบ ระมัดระวัง พิจารณาถึงความพอดี พอเหมาะ พอควร ความสมเหตุสมผล และการพร้อมรับความเปลี่ยนแปลง การสร้างความสามัคคีให้เกิดขึ้นบนพื้นฐานของความสมดุลในแต่ละส่วนแต่ละระดับ ครอบคลุมทั้งทางด้านจิตใจ สังคม เทคโนโลยี ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมรวมถึงเศรษฐกิจสามารถประยุกต์ใช้ได้ ดังนี้ ด้านจิตใจ มีจิตใจเข้มแข็ง พึ่งตนเองได้มีจิตสำนึกที่ดีเอื้ออาทรประนีประนอมนึกถึงผลประโยชน์ส่วนรวมเป็นหลัก ด้านสังคม ช่วยเหลือเกื้อกูลกันรู้จักสามัคคีสร้างความเข้มแข็งให้ครอบครัวและชุมชน ด้านทรัพยากร ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมรู้จักใช้และจัดการอย่างฉลาดและรอบคอบ เลือกใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดความยั่งยืนสูงสุด ด้านเทคโนโลยี รู้จักใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม สอดคล้องกับความต้องการและสภาพแวดล้อม (ภูมิสังคม) พัฒนาเทคโนโลยีจากภูมิปัญญาชาวบ้านเองก่อน ก่อให้เกิดประโยชน์กับคนหมู่มาก

ส่วนที่ 5 การบริหารจัดการสถานศึกษาขนาดเล็ก

1. **สภาพปัญหาของสถานศึกษาขนาดเล็ก** มีรายละเอียดดังนี้ 1) ปัญหาด้านการบริหารจัดการ ที่ผ่านมการคมนาคมภายในประเทศนับว่าไม่ค่อย สะดวกมากนัก ดังนั้น รัฐบาลจึงจำเป็นต้องตั้งสถานศึกษาให้ครอบคลุมทุกพื้นที่ที่มีประชากรอาศัยอยู่ แต่ในปัจจุบันความจำเป็นดังกล่าวได้ลดลง ประกอบกับประชากรมีแนวโน้มลดลงอย่างต่อเนื่อง ดังนั้นจึงทำให้มีสถานศึกษาขนาดเล็กจำนวนมาก ซึ่งอัตราส่วนครูต่อนักเรียนต่ำกว่ามาตรฐาน ค่าใช้จ่ายต่อนักเรียน 1 คนสูงกว่าสถานศึกษาขนาดอื่น ๆ ส่วนอีกด้านหนึ่งยังมีสถานศึกษาขนาดเล็กที่อยู่ในพื้นที่มีลักษณะพิเศษ เช่น พื้นที่ห่างไกลความเจริญ พื้นที่บนภูเขาสูง บนเกาะ เป็นต้น ทำให้มีปัญหาในการเดินทางไปสถานศึกษาเป็นอย่างมากแม้นักเรียนจะได้รับค่าพาหนะในการเดินทางแต่ก็ยังเพียงพอและต่อเนื่อง นอกจากนี้ผู้บริหารสถานศึกษาขนาดเล็กส่วนใหญ่ยังขาดทักษะในการบริหารจัดการสถานศึกษาซึ่งบริบทแตกต่างไปจากสถานศึกษาขนาดอื่น ๆ การใช้ข้อมูลสารสนเทศและนำผลของการประเมินงาน/โครงการมาใช้วางแผน ปรับปรุง พัฒนางาน ยังขาดประสิทธิภาพ

2) ปัญหาด้านการเรียนการสอน พบว่านักเรียนแต่ละชั้นมีจำนวนน้อย ครูสอนไม่ครบชั้น ครูส่วนใหญ่ขาดทักษะในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแบบคละชั้นครูสอนไม่เต็มเวลา และเต็มความสามารถ เพราะมีภารกิจด้านอื่น ๆ อีกมาก หลักสูตรและแผนจัดการเรียนรู้อาจมีจำนวนจำกัดและด้อยคุณภาพซึ่งในท้ายที่สุดก็ส่งผลทำให้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำไปไปด้วย

3) ปัญหาด้านความพร้อมเกี่ยวกับปัจจัยสนับสนุน ในการจัดสรรงบประมาณให้กับสถานศึกษาที่ผ่านมามีได้ใช้เกณฑ์การจัดสรรหลาย ๆ เกณฑ์ซึ่งขนาดสถานศึกษาก็เป็นเกณฑ์หนึ่งในการจัดสรร

เนื่องจากมีการคำนึงถึงประสิทธิภาพในการใช้จ่ายงบประมาณ ดังนั้น จึงทำให้สถานศึกษาขนาดเล็กได้รับการจัดสรรบุคลากร งบประมาณ วัสดุ อุปกรณ์ ครุภัณฑ์ สิ่งก่อสร้างเป็นจำนวนน้อย สภาพอาคารเก่าชำรุดทรุดโทรมเนื่องจากก่อสร้างเป็นเวลานาน สถานศึกษาไม่สามารถระดมทรัพยากรจากผู้ปกครองชุมชนได้มากนักเพราะส่วนใหญ่มีฐานะยากจน 4) ปัญหาด้านการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา แม้ว่าจะมีตัวแทนของชุมชนและองค์กรต่าง ๆ เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการศึกษาในรูปแบบคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานก็ตาม แต่มีบทบาทไม่มากนัก การประสานงานกับหน่วยงาน องค์กรอื่นทั้งภาครัฐและเอกชน มีค่อนข้างน้อยหรือไม่มีเลยในบางพื้นที่ ชุมชน ผู้ปกครองมีฐานะยากจนไม่สามารถส่งเสริมสนับสนุนการดำเนินงานของสถานศึกษาได้เท่าที่ควร (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพิษณุโลก เขต 1, 2553, หน้า 4-8)

สถานศึกษาขนาดเล็กมีปัญหา 4 ด้านคือ ด้านการบริหารจัดการด้านการเรียนการสอน ด้านความพร้อมเกี่ยวกับปัจจัยสนับสนุน ด้านการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา

2. การพัฒนาสถานศึกษาขนาดเล็กให้มีคุณภาพ

สถาพร หยองอ่อน (2553, หน้า 1-3) ได้ให้แนวคิดว่ากระแสการแข่งขันทางคุณภาพทางการศึกษา ประกอบกับ การคมนาคมสะดวกมากขึ้น และประชากรในวัยเรียนลดน้อยลง ผู้ปกครองนักเรียนชุมชน ขาดความศรัทธา เชื่อมั่น ในบุคลากรของสถานศึกษา จึงย้ายลูก หลานไปเรียนยังสถานศึกษาขนาดใหญ่ที่อยู่ใกล้เคียง และในตัวเมืองที่หวังว่ามีความพร้อมและมีคุณภาพดีกว่า สถานศึกษาใกล้บ้าน ทำให้สถานศึกษาขนาดเล็กหลายสถานศึกษาในชุมชน ต้องยุบเลิกสถานศึกษาไปในที่สุด จึงมีความจำเป็นต้องหาแนวทางการพัฒนาสถานศึกษาขนาดเล็กเพื่อยกระดับคุณภาพ ให้มีความพร้อมและความเข้มแข็ง สามารถแข่งขันในด้านคุณภาพกับสถานศึกษาทั่วไปได้อย่างสง่างาม จนชุมชนมีความเชื่อมั่นศรัทธา นำลูกหลานกลับมาเข้าเรียนในสถานศึกษาใกล้บ้านจำนวนมากขึ้น จุดมุ่งหมาย

2.1 เพื่อพัฒนาสถานศึกษาขนาดเล็กให้มีคุณภาพ/มาตรฐานใกล้เคียงกับสถานศึกษาทั่วไป

2.2 เพื่อสร้างความเชื่อมั่นศรัทธาสถานศึกษาของชุมชน และผู้ปกครองนักเรียน มีวิธีการ/แนวทางดำเนินการ ดังนี้ 1) สร้างความพร้อม และความเข้มแข็ง โดยจัดสภาพแวดล้อมภายในภายนอกห้องเรียนสะอาดร่มรื่นสวยงาม ประโยชน์ใช้สอยคุ้มค่า จัดระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่มีประสิทธิภาพ การประชาสัมพันธ์สถานศึกษาสร้างความเชื่อมั่นให้กับประชาชนรักและศรัทธา สถานศึกษาอย่างสม่ำเสมอต่อเนื่อง ระดมทรัพยากรเพื่อพัฒนาให้เพียงพอ และคุ้มค่า 2) พัฒนาระบบวางแผน และการบริหารจัดการ จัดทำข้อมูลสารสนเทศถูกต้อง เป็นปัจจุบัน จัดทำเครื่องมือการบริหารจัดการ ที่สามารถปฏิบัติได้จริง 3) พัฒนาคูณการและสร้างความตระหนัก

ทุ่มเท จริงจัง มุ่งมั่นในการปฏิบัติงาน 4) พัฒนาระบบการจัดการเรียนการสอน และการเรียนรู้ พัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น จัดการเรียนการสอนทางไกลผ่านดาวเทียมแก้ปัญหาครูไม่ครบชั้นและไม่ถนัดในบางสาระการเรียนรู้ ส่งเสริมการเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ภายในสถานศึกษาและนอกสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง 5) เสริมสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชน สร้างศักยภาพการปฏิบัติงานของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สร้างความเข้มแข็งในการมีส่วนร่วมของชุมชนให้มีความตระหนักถึงความจำเป็นในการมีส่วนร่วม สร้างเครือข่ายของชุมชน/ผู้ปกครอง/ศิษย์เก่าในรูปคณะกรรมการ

สรุปว่าการพัฒนาสถานศึกษาขนาดเล็กให้มีคุณภาพ มีประสิทธิภาพ ต้องฉีกกำลังสร้างความเข้มแข็งภายในสถานศึกษา ตั้งแต่การพัฒนาหลักสูตร การเรียนการสอน พัฒนาอาคารสถานที่ พัฒนาบุคลากรและต้องสร้างเครือข่ายโดยต้องได้รับความร่วมมือจากชุมชนด้วย

3. กลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาขนาดเล็ก

ยุทธพงษ์ชัย เกตุบาง (2553, หน้า 13-16) ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับแผนกลยุทธ์ในการบริหารสถานศึกษาขนาดเล็กไว้ 4 กลยุทธ์ ดังนี้

กลยุทธ์ 1 พัฒนาระบบวางแผนและการบริหารจัดการ ประกอบด้วย การพัฒนาระบบวางแผนการจัดตั้งและพัฒนาสถานศึกษาในแต่ละ สพท. การพัฒนาระบบข้อมูลและสารสนเทศเพื่อการบริหารจัดการ การพัฒนาระบบบริหารจัดการสำหรับสถานศึกษาขนาดเล็กที่อยู่ในพื้นที่ใกล้เคียงกัน และการสร้างแรงจูงใจแก่ผู้บริหารและครูในสถานศึกษาขนาดเล็ก

กลยุทธ์ 2 พัฒนาระบบการเรียนการสอนและการประกันคุณภาพ ประกอบด้วย การพัฒนาหลักสูตรและการเรียนการสอนสำหรับสถานศึกษาขนาดเล็กการพัฒนา ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนการผลิตและใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร เพื่อการเรียนการสอน การนิเทศ ติดตาม กำกับ และการวิจัยและพัฒนาสื่อ

กลยุทธ์ 3 เสริมสร้างความพร้อมและความเข้มแข็งของสถานศึกษา ประกอบด้วย การจัดทำมาตรฐานสถานศึกษาขนาดเล็ก การปรับปรุงและพัฒนาสถานที่เรียน สภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ การจัดอัตรากำลังครู การพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนการพัฒนา ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน และสนับสนุนงบประมาณ วัสดุ ครุภัณฑ์ที่จำเป็น

กลยุทธ์ 4 ส่งเสริมการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนในการจัดการศึกษา ประกอบด้วย การพัฒนาคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน การสร้างและพัฒนาเครือข่าย ผู้ปกครองให้เข้มแข็ง การส่งเสริมให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วม การเตรียมความพร้อมในการมีส่วนร่วมการจัดให้มีระบบและกลไกในการระดมทรัพยากร และการวิจัยและพัฒนา รูปแบบการมีส่วนร่วมที่เหมาะสม

สรุปว่าการบริหารสถานศึกษาขนาดเล็กให้มีคุณภาพควรมี 4 กลยุทธ์ คือพัฒนา
ระบบวางแผนและการบริหารจัดการ พัฒนาระบบการเรียนการสอนและการประกันคุณภาพ
สร้างความพร้อมและความเข้มแข็งของสถานศึกษา และส่งเสริมให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
และชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม

4. รูปแบบการพัฒนาสถานศึกษาขนาดเล็กที่ได้ผล

ไพบุลย์ ศิริสุธรรม และคณะ (2553, หน้า 3-4) สรุปรูปแบบ การพัฒนาสถานศึกษา
ขนาดเล็กที่ได้ผล มี 7 รูปแบบ ได้แก่

รูปแบบที่ 1 การจัดการเรียนรู้แบบรวมชั้นเรียน ประกอบด้วยการจัดการเรียนรู้
แบบช่วงชั้นและการเรียนรู้แบบคละชั้น โดยวิธีการยุบชั้นเรียน ให้สถานศึกษาที่มีครูไม่ครบชั้น
สามารถจัดการเรียนการสอนได้โดยไม่ต้องทิ้งห้องเรียนซึ่งสถานศึกษาสามารถปรับใช้ในการจัดการ
เรียนรู้ให้สอดคล้องและเหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษา

รูปแบบที่ 2 การบูรณาการหลักสูตร เป็นการนำความรู้มารวบรวมประมวลไว้ใน
หน่วยเดียวกัน สำหรับสถานศึกษาที่มีครูไม่ครบชั้นมีความจำเป็นที่จะต้องพัฒนาหลักสูตรให้
สอดคล้องกับสภาพปัญหาที่เป็นอยู่รวมทั้งการนำหลักสูตรไปใช้ให้บังเกิดผลตามที่ต้องการสำหรับ
การบูรณาการเนื้อหารายวิชา สามารถดำเนินการได้โดยศึกษาและวิเคราะห์หลักสูตร จากนั้นนำ
จุดมุ่งหมายตลอดจนเนื้อหาการเรียนรู้ในแต่ละกลุ่มวิชาที่สอดคล้องกันมาเชื่อมโยงสู่การจัดทำ
หน่วยการเรียนรู้แบบบูรณาการ แล้วนำมากำหนดกิจกรรม เพื่อให้สามารถจัดการเรียนรู้ได้ครั้ง
เดียวพร้อมกันในแต่ละช่วงชั้น

รูปแบบที่ 3 ความร่วมมือจากชุมชน เพื่อแก้ปัญหาที่สำคัญและเร่งด่วน ในเรื่อง
การขาดแคลนครู ขบประมาณไม่เพียงพอ และขาดสื่อเทคโนโลยี โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน
ผู้ปกครอง กรรมการสถานศึกษา องค์กรท้องถิ่น เครือข่ายสถานศึกษา ตลอดจนผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง
ทุกฝ่ายซึ่งเป็นแรงสนับสนุนให้สถานศึกษาขนาดเล็กได้รับการพัฒนาต่อยอดทั้งในด้าน
การบริหารจัดการงบประมาณตลอดจนทรัพยากรต่างๆอย่างมีประสิทธิภาพ

รูปแบบที่ 4 การใช้ ICT ในการพัฒนาคุณภาพ โดย สพท. หลายแห่งนำเทคโนโลยีมา
ใช้อย่างหลากหลาย เช่น รถคอมพิวเตอร์เคลื่อนที่ (Mobile unit) เพื่อให้บริการนักเรียน
ในสถานศึกษาขนาดเล็กที่อยู่ห่างไกล การส่งเสริมการเรียนการสอนด้วยการรับสัญญาณ การสอน
ทางไกลจากสถานศึกษาไกลกังวลหัวหิน เป็นต้น

รูปแบบที่ 5 รูปแบบสถานศึกษาเครือข่าย เป็นการร่วมมือกันระหว่างสถานศึกษาหลัก
และสถานศึกษาเครือข่ายในการวางแผนการจัดการศึกษา ตลอดจนผู้บริหารและครูได้รับการ
พัฒนาจนสามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

รูปแบบที่ 6 ผสมผสานด้วยวิธีการหลากหลาย สพท. เป็นการผสมผสานรูปแบบที่ 1 - 5 ดังกล่าวข้างต้นมาดำเนินการนับว่าเป็นรูปแบบที่ทำให้สถานศึกษาจำนวนมากประสบผลสำเร็จ

รูปแบบที่ 7 การบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ เป็นรูปแบบที่มีผู้บริหารใช้ความรู้ความสามารถในการบริหารจัดการสถานศึกษา มีวิสัยทัศน์ ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง มีความเป็นประชาธิปไตยยึดหลักการบริหารแบบมีส่วนร่วม มีคุณธรรมจริยธรรม เป็นที่ยอมรับของทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษาตลอดจนมุ่งมั่นสร้างเครือข่ายการทำงาน

สรุปว่าการพัฒนาการบริหารจัดการเพื่อแก้ปัญหาสถานศึกษาขนาดเล็กทำให้เกิดรูปแบบในการบริหารจัดการใหม่ ๆ หลากรูปแบบ ซึ่งแต่ละแบบสามารถนำไปประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษาเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด

ส่วนที่ 6 การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion)

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (2553, หน้า 3-6) กล่าวว่า การสนทนากลุ่ม หมายถึง การรวบรวมข้อมูลจากการสนทนากับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลในประเด็นปัญหาที่เฉพาะเจาะจง โดยมีผู้ดำเนินการสนทนา (Moderator) เป็นผู้คอยจุดประเด็นในการสนทนา เพื่อชักจูงให้กลุ่มเกิดแนวคิดและแสดงความคิดเห็นต่อประเด็นหรือแนวทางการสนทนาอย่างกว้างขวางละเอียดลึกซึ้ง โดยมีผู้เข้าร่วมสนทนาในแต่ละกลุ่มประมาณ 6-10 คน ซึ่งเลือกมาจากประชากรเป้าหมายที่กำหนดเอาไว้

ประโยชน์ของการสนทนากลุ่ม มีดังนี้ 1) ใช้ในการศึกษาความคิดเห็น ทศนคติ ความรู้ลึก การรับรู้ ความเชื่อ และพฤติกรรม 2) ใช้ในการกำหนดสมมติฐานใหม่ ๆ 3) ใช้ในการกำหนดคำถามต่าง ๆ ที่ใช้ในแบบสอบถาม 4) ใช้ค้นหาคำตอบที่ยังคลุมเครือ หรือยังไม่แน่ชัดของการวิจัยแบบสำรวจ เพื่อช่วยให้ งานวิจัยสมบูรณ์ยิ่งขึ้น 5) ใช้ในการประเมินผลทางด้านธุรกิจ

ข้อดีของการสนทนากลุ่ม ผู้เก็บข้อมูล เป็นผู้ได้รับการฝึกอบรมเป็นอย่างดี มีดังนี้ 1) เป็นการเผชิญหน้ากันในลักษณะกลุ่มมากกว่าการสัมภาษณ์ตัวต่อตัว 2) ให้มีปฏิริยาโต้ตอบกันได้ 3) บรรยากาศของการคุยกันเป็นกลุ่มจะช่วยลดความกลัวที่จะแสดงความคิดเห็นส่วนตัว

ข้อจำกัดของการสนทนากลุ่ม มีดังนี้ 1) ถ้าในการสนทนากลุ่ม มีผู้ร่วมสนทนาเพียงไม่กี่คนที่แสดงความคิดเห็นอยู่ตลอดเวลาจะทำให้ข้อมูลที่ได้เป็นเพียงความคิดเห็นของคนส่วนน้อยเหล่านั้นดังนั้นจึงต้องระวังไม่ให้เกิดการผูกขาดการสนทนาขึ้น 2) พฤติกรรมบางอย่างซึ่งเป็นสิ่งที่ยอมรับในชุมชนอาจไม่ได้รับการเปิดเผยในกลุ่มสนทนา ในกรณีนี้ใช้การสัมภาษณ์ตัวต่อตัวจะดีกว่า 3) ถ้าผู้ดำเนินการสนทนาคุมเกมส์ไม่ได้ การสนทนากลุ่มจะไม่ราบรื่น

ขั้นตอนในการจัดสนทนากลุ่ม มีดังนี้ 1) กำหนดจุดมุ่งหมาย 2) กำหนดกลุ่มเป้าหมายของผู้ให้ข้อมูล 3) ตัดสินใจว่าจะทำกี่กลุ่ม 4) วางแผนเรื่องระยะเวลาและตารางเวลา 5) ออกแบบแนวคำถาม ควรเรียงคำถามจากคำถามที่เป็นเรื่องทั่ว ๆ ไป เบา ๆ ง่ายต่อการเข้าใจ และสร้างบรรยากาศให้คุ้นเคยกันระหว่างนักวิจัยกับผู้เข้าร่วมสนทนาแล้วจึงวกเข้าสู่คำถามหลัก หรือคำถามหลักของประเด็นที่ทำการศึกษาแล้วจึงจบลงด้วยคำถามเบา ๆ อีกครั้งหนึ่ง เพื่อผ่อนคลายบรรยากาศในวงสนทนาและสร้างบรรยากาศที่เป็นกันเองในช่วงท้ายอาจเติมคำถามเสริมเข้าไป แต่ต้องเป็นคำถามสั้น ๆ อาจเป็นคำถามที่ไม่ได้เตรียมมาก่อน แต่เป็นคำถามที่ปรากฏขึ้นมาระหว่างการสนทนา 6) ทดสอบแนวคำถามที่สร้างขึ้น 7) ทำความเข้าใจกับผู้ดำเนินการสนทนา (Moderator) และผู้จดบันทึก (Notetaker) ผู้ดำเนินการสนทนา (Moderator) ต้องสร้างบรรยากาศในการสนทนา และ ควบคุมเกมส์ได้เป็นอย่างดีให้เกิดความเป็นกันเองมากที่สุด Moderator จะต้องไม่แสดงความคิดเห็นของตนเอง ควรจะปล่อยให้ผู้เข้าร่วมแสดงความคิดเห็นได้อย่างเต็มที่ อิสระเสรีและเป็นธรรมชาติมากที่สุด Moderator ที่ดีจะต้องสามารถแก้ปัญหาเฉพาะหน้าได้เป็นอย่างดี ผู้จดบันทึก (Notetaker) จะต้องอยู่ร่วมตลอดเวลาและควรทำหน้าที่ในการจดบันทึกเพียงอย่างเดียวไม่ควรร่วมสนทนาด้วย เพราะจะทำให้การจดบันทึกข้อมูลไม่ครบถ้วน และจะต้องเป็นผู้ถอดเทปด้วยตนเอง เพื่อความเข้าใจในสิ่งที่ได้บันทึกและสาระในเทปที่ตรงกัน ผู้ช่วยทั่วไป (Assistant) มีหน้าที่คอยควบคุมเครื่องบันทึกเสียงและเปลี่ยนเทปขณะที่กำลังดำเนินการสนทนา และอำนวยความสะดวกแก่ผู้ดำเนินการสนทนาและผู้จดบันทึก เพื่อให้แต่ละคนทำหน้าที่ได้อย่างเต็มที่ 8) คัดเลือกผู้เข้าร่วมกลุ่มสนทนา 9) การจัดการเพื่อเตรียมการทำสนทนากลุ่ม เป็นการเตรียมสถานที่ กำหนดวัน เวลา และจัดเตรียมอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่จำเป็น เช่น เครื่องบันทึกเทป ม้วนเทป ถ่าน สมุด ดินสอ เครื่องดื่ม อาหารว่าง เป็นต้น 10) จัดกลุ่มสนทนา 11) ประมวลผลและการวิเคราะห์ข้อมูล 12) การเขียนรายงานการวิจัยควรเริ่มต้นโดยการเขียนเค้าโครงเรื่องก่อน แล้วเขียนผลการศึกษาแยกตามจุดมุ่งหมายของการศึกษาและหัวข้อของแนวคำถามโดยพรรณนาในเชิงอธิบาย

จากข้อดีและข้อจำกัดของการจัดสนทนากลุ่มนั้นจะพบว่าในการเก็บรวบรวมข้อมูลนั้นจะต้องใช้อย่างระมัดระวังโดยต้องคำนึงถึงสิ่งต่อไปนี้ 1) การเลือกผู้ดำเนินการสนทนากลุ่มนั้นควรเป็นผู้ที่พูดและฟังภาษาท้องถิ่นได้ และต้องมีความเหมาะสมกับหัวข้อเรื่องที่ใช้ในการสนทนากลุ่ม 2) ควรให้ผู้เข้าร่วมอยู่ร่วมกลุ่มโดยตลอดตั้งแต่ต้นจนจบ 3) เนื่องจากการจัดการสนทนากลุ่มนี้ไม่สามารถใช้กับการศึกษาวิจัยได้ทุกเรื่อง หากผู้ที่จะนำมาใช้ได้พิจารณาให้รอบคอบ โดยคำนึงถึง

ผลดีและผลเสียที่จะเกิดก่อนที่จะเลือกวิธีการเก็บข้อมูลโดยใช้วิธีการนี้ก็ทำให้งานวิจัยที่ออกมา มีคุณภาพและน่าเชื่อถือ

ปีเตอร์ ดอร์เมอร์ (Peter Dormer, 1994. pp. 9-13) กล่าวว่า 1) การวิพากษ์วิจารณ์ จะช่วยอธิบายจุดมุ่งหมายและกระบวนการที่เป็นเชิงคุณภาพซึ่งสัมพันธ์กันระหว่างสาระและรูปแบบของเรื่องใดเรื่องหนึ่ง 2) การวิพากษ์วิจารณ์จะช่วยอธิบายจุดมุ่งหมายและกระบวนการที่เป็นเชิงคุณภาพซึ่งสัมพันธ์กันระหว่างส่วนประกอบย่อยและองค์รวมของเรื่องใดเรื่องหนึ่ง 3) การวิพากษ์วิจารณ์เป็นเรื่องการสะท้อนจากการหยั่งรู้สู่การกำหนดจุดมุ่งหมายหรือรูปแบบที่เป็นการออกแบบอย่างมีความสมบูรณ์และมีความซับซ้อน 4) การวิพากษ์วิจารณ์จะเปิดเผยธรรมชาติของประสบการณ์ที่ลึกซึ้งโดยไม่มีรูปแบบรับรู้ที่ง่าย และการสะท้อนกลับของการวิพากษ์ทั้งส่วนที่เป็นกระบวนการและผลผลิตของการปฏิบัติงาน 5) การวิพากษ์วิจารณ์จะเปิดเผยโดยยึดหลักการพื้นฐาน ด้วยการแปลความและตัดสินกระบวนการและจุดมุ่งหมาย ซึ่งจะอาศัยผลลัพธ์จากการสรุปความเกี่ยวข้องจากประสบการณ์โดยรวมของควมมีมนุษยธรรม 6) การวิพากษ์วิจารณ์ใช้การสังเคราะห์ความรู้ที่ได้จากกระบวนการทางการวิจัยที่แตกต่างกันของ ทฤษฎีการหยั่งรู้ ถือว่า เป็นการประเมินผลทางการศึกษาที่ได้รับความนิยมและเชื่อถือได้มากที่สุด เพราะถือว่าการตัดสินหรือวิพากษ์วิจารณ์โดยกลุ่มของผู้ที่มีความรอบรู้และเชี่ยวชาญรอบรู้ใน ศาสตร์เรื่องนั้น ๆ โดยเฉพาะและมีความเชื่อถือได้ การจัดระบบให้มีความพร้อมไว้ล่วงหน้า (Advance Organizer) จะช่วยให้เกิดประโยชน์ต่อการดำเนินงาน และเป็นแนวทางในการวิพากษ์วิจารณ์อย่างตรงประเด็นและเป็นประโยชน์

สำหรับการวิจัยนี้ ผู้วิจัยใช้เทคนิค Focus Group Discussion ในขั้นตอนที่ 2 การตรวจสอบ กลยุทธ์และคู่มือการประเมินกลยุทธ์การนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการบริหารสถานศึกษาขนาดเล็ก

ส่วนที่ 7 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จิตรารภรณ์ ไยศิลป์ (2550, หน้า 119-123) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "การพัฒนาแบบ การวางแผนกลยุทธ์ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน" ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการวางแผนกลยุทธ์ของ สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ประกอบด้วยองค์ประกอบหลัก 7 ด้าน 1) องค์ประกอบด้านโครงสร้าง คณะกรรมการจัดทำแผนกลยุทธ์ 2) องค์ประกอบด้านการเตรียมความพร้อมด้านข้อมูล และบุคลากรเพื่อการจัดทำแผนกลยุทธ์ 3) องค์ประกอบด้านการนำข้อมูลชุมชนและนโยบายต้น สังกัดมาพิจารณาในการจัดทำแผนกลยุทธ์ 4) องค์ประกอบด้านการวิเคราะห์สภาพแวดล้อม ภายใน 5) องค์ประกอบด้านการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายนอก 6) องค์ประกอบด้านการมี

ส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้องในการกำหนดเป้าหมายการพัฒนา วิสัยทัศน์และกลยุทธ์ของสถานศึกษา
7) องค์ประกอบด้านการควบคุม กำกับ ติดตาม สรุปและรายงานผลแผนกลยุทธ์

โชติ โมมี และคณะ (2549, หน้า 92-93) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "รูปแบบการบริหาร
สถานศึกษาประหยัดพลังงาน" พบว่า 1) รูปแบบการบริหารสถานศึกษาประหยัดพลังงานที่มี
ประสิทธิผลมีระบบการดำเนินการโดยใช้ AIC และ PDCA ดังนี้ (1) ผู้บริหารสูงสุดกำหนดนโยบาย
(2) ตั้งทีมงานบริหารโดยมีที่ปรึกษาทางการประหยัดพลังงาน (3) สร้างความตระหนักในการ
ประหยัดพลังงาน (4) เชิญวิทยากรมาหลอมละลายพฤติกรรมและให้ความรู้ (5) วางแผนร่วมกัน
โดยมองอนาคต (6) หาแนวทางการแก้ปัญหาพร้อมกัน (7) จัดโครงการเพื่อแก้ปัญหา (8) กำหนด
แผนกลยุทธ์ร่วมกัน (9) แบ่งทีมงานเป็น 3 ทีมงาน คือ ครู นักเรียน และชุมชน (10) แต่ละทีมงาน
กำหนดวิธีการแก้ไขปัญหาโดยใช้ PDCA (11) ติดตามผล 2) ผลการใช้รูปแบบการบริหาร
สถานศึกษาประหยัดพลังงานทำให้ค่าไฟฟ้าและค่าน้ำประปาลดจำนวนหน่วยที่ใช้ลง 3) ปัญหา
การใช้รูปแบบการบริหารสถานศึกษาประหยัดพลังงาน แบ่งเป็นปัญหาดังนี้ (1) ปัญหาด้าน
โครงสร้างบุคลากร ครูและนักเรียนบางส่วนยังไม่ตระหนักไม่ปฏิบัติตามมาตรการอย่างจริงจัง
(2) สถานศึกษาไม่มีระบบน้ำเพื่อการเกษตรต้องใช้น้ำประปาในการเกษตรและดูแลไม้ดอกไม้
ประดับทำให้สิ้นเปลืองค่าน้ำประปา (3) ครุมีงานมากทำให้บางคนเกิดความเบื่อหน่าย (4) การนำ
กิจกรรมการเรียนการสอนกิจกรรมประหยัดพลังงานไปใช้แต่ขาด การติดตามวัดผลประเมินผล
(5) นักเรียนขาดความตระหนักและความรับผิดชอบในการประหยัดอย่างแท้จริง

กิริติวัฒน์ อัครเส (2543, หน้า 96-104) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "การดำเนินงานตามโครงการ
เศรษฐกิจพอเพียงในสถานศึกษาประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดขอนแก่น:
กรณีศึกษาโรงเรียนบ้านห้วยชัน" พบว่า 1) สภาพการดำเนินงานตามโครงการเศรษฐกิจพอเพียง
ในโรงเรียนบ้านห้วยชัน ประกอบด้วยโครงการใหญ่ ๆ 2 โครงการ คือ (1) โครงการกิจกรรมสหกรณ์
แบบครบวงจร โครงการนี้จะเป็นแหล่งเงินทุนโครงการเกษตรพอเพียง กุ้ย้ม คือทำการเกษตร
และนำผลผลิตทางการเกษตรสนับสนุนโครงการอาหารกลางวัน และจำหน่ายเป็นรายได้ ผลการ
ดำเนินการปีที่ผ่านมาได้กำไร (2) โครงการเกษตรพอเพียง ประกอบด้วยโครงการย่อย 8 โครงการ
คือ 1) โครงการเลี้ยงไก่ไข่ 2) โครงการเลี้ยงไก่พันธุ์เนื้อ 3) โครงการเลี้ยงปลาในกระชังและบ่อดิน
4) โครงการเลี้ยงกบในกระชัง 5) โครงการอนุรักษ์ผักสีเขียว 6) โครงการปลูกไม้ดอกไม้ประดับ
7) โครงการอาหารกลางวันเต็มรูปแบบ และ 8) โครงการเพาะเห็ด ผลการดำเนินงานที่ผ่านมา
โครงการที่ได้กำไรคือ โครงการเลี้ยงไก่พันธุ์เนื้อ โครงการเพาะเห็ด โครงการที่คาดว่าจะได้กำไรคือ
โครงการเลี้ยงไก่ไข่ โครงการเลี้ยงปลาในกระชังและบ่อดิน โครงการที่ขาดทุนคือ โครงการเลี้ยงกบ

ในกระชัง 3) โครงการอาหารกลางวันเต็มรูป สถานศึกษาบ้านห้วยชัน สามารถจัดอาหารกลางวันให้นักเรียนทุกคนได้รับประทานอาหารกลางวันครบตลอดปี 2) ปัจจัยที่เอื้ออำนวยต่อความสำเร็จของโครงการเศรษฐกิจพอเพียงใน สถานศึกษาบ้านห้วยชัน ประกอบด้วยปัจจัยต่าง ๆ คือ สภาพทางภูมิศาสตร์ของสถานศึกษาอยู่ในที่ที่เหมาะสมกับการทำการเกษตรและมีน้ำใช้เพื่อการเกษตรได้ตลอดปี ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นผู้ที่มีความมุ่งมั่นในการทำงาน ขยันขันแข็งเอาใจใส่ในหน้าที่และเป็นผู้ที่มีมนุษยสัมพันธ์ดี ครูทุกคนในสถานศึกษาเอาใจใส่ในหน้าที่และงานที่ได้รับมอบหมายและสำเร็จตามจุดมุ่งหมายทุกประการ นักเรียนมีความรับผิดชอบงานในหน้าที่ของตนเอง กรรมการสถานศึกษาให้ความร่วมมือกับทางสถานศึกษาในการพัฒนาสถานศึกษา ในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ของสถานศึกษา และประการสำคัญสถานศึกษาบ้านห้วยชัน ได้รับความร่วมมือและช่วยเหลือจากหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งหน่วยงานทางราชการและหน่วยงานภาคเอกชน ทั้งทางด้านวิชาการและเงินทุน

ณรงค์ฤทธิ์ ดอนศรี (2543, หน้า 93-95) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "การดำเนินงานโครงการเศรษฐกิจพอเพียง ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดอุดรธานี" พบว่า การบริหาร จัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามโครงการเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนประถมศึกษา มีการปฏิบัติและปัญหาในระดับ "ปานกลาง" ทั้งด้านการเตรียมการของสถานศึกษา การจัดกิจกรรม การเรียนรู้ และการกำกับ ติดตามและการประเมินผลความต้องการที่สำคัญในการบริหารการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามโครงการเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนประถมศึกษา ได้แก่ การเตรียมความพร้อมด้านบุคลากร สถานที่และงบประมาณ การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น การบูรณาการโครงการเศรษฐกิจพอเพียงเข้ากับรายวิชาต่าง ๆ และการกำกับติดตามประเมินผลอย่างใกล้ชิดและสม่ำเสมอ

สหัทยา พลภัตตี (2548, หน้า 87-93) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "การนำเสนอแนวทางการพัฒนาคนให้มีคุณลักษณะตามแนวทางของเศรษฐกิจพอเพียง" พบว่า 1) คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของคนตามแนวทางของเศรษฐกิจพอเพียง แบ่งเป็น 3 ประการ คือ (1) พอประมาณ ได้แก่ พอประมาณกับศักยภาพของตน พอประมาณกับสภาพแวดล้อม และไม่โลภเกินไปจนเบียดเบียนผู้อื่น (2) มีเหตุผล ได้แก่ ไม่ประมาท รู้ถึงสาเหตุ พิจารณาค้นหาปัจจัยที่เกี่ยวข้อง และคำนึงถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นจากการกระทำ (3) มีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี ได้แก่ พึ่งตนเองได้ทางเศรษฐกิจ พึ่งตนเองได้ทางสังคม คำนึงถึงผลประโยชน์ระยะยาวมากกว่าระยะสั้น รู้เท่าทันและพร้อมรับต่อการเปลี่ยนแปลง ซึ่งคุณลักษณะทั้งสามประการจะเกิดขึ้นได้จากการพัฒนาความรู้และคุณธรรม ซึ่งเป็นเงื่อนไขของหลักการพัฒนาคน 2) กิจกรรมทางเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชนที่

ดำเนินการตามแนวทางของเศรษฐกิจพอเพียงสามารถแบ่งได้ 4 ด้าน คือ (1) กิจกรรมเพื่อสร้างความพอเพียงด้านเศรษฐกิจ (2) กิจกรรมเพื่อสร้างความพอเพียงด้านสังคม (3) กิจกรรมเพื่อสร้างความพอเพียงด้านสิ่งแวดล้อม (4) กิจกรรมเพื่อสร้างความพอเพียงด้านจิตใจ ซึ่งกิจกรรมเหล่านี้จำเป็นต้องมีการดำเนินไปพร้อมกันอย่างสมดุล จึงจะสร้างความพอเพียงให้เกิดในชุมชนได้

3) การเรียนรู้ของชุมชนเพื่อพัฒนาคนไปสู่คุณลักษณะตามแนวทางของเศรษฐกิจพอเพียง ประกอบด้วย 2 รูปแบบ คือ การเรียนรู้เพื่อพัฒนาคนโดยตรงและการเรียนรู้เพื่อพัฒนาระบบที่สนับสนุนการเปลี่ยนแปลง 4) ปรัชญาการพัฒนาคนในชุมชนให้มีคุณลักษณะตามแนวทางของเศรษฐกิจพอเพียง แบ่งได้เป็น 2 ระดับ คือ การพัฒนาความรู้และคุณธรรมในตัวบุคคลผ่านการศึกษทั้งในระบบและนอกระบบ และการพัฒนาชุมชนให้มีการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจพอเพียงทั้ง 4 ด้าน อย่างสมดุลเพื่อนำไปสู่ความยั่งยืนและพร้อมรับการเปลี่ยนแปลง

เทพวณีย์ วินิจกำธร (2548, หน้า 92-93) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การปลูกฝังค่านิยมตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โดยใช้กระบวนการตามแนวคิดของบลูมและแรทส์” พบว่าวิจัยค่านิยมตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ได้แก่ ความซื่อสัตย์สุจริต ความอดทน ความเพียร และความรอบคอบของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ปีการศึกษา 2547 สถานศึกษาสาธิตบางนา จังหวัดสมุทรปราการ โดยใช้กระบวนการตามแนวคิดการพัฒนาด้านจิตพิสัยของบลูม ประกอบด้วยขั้นตอนการจัดกิจกรรม 6 ขั้น ดังนี้ การทำความรู้จักค่านิยม การเลือกค่านิยม การเห็นคุณค่าและความสำคัญ การสร้างแนวปฏิบัติตนที่ก่อให้เกิดค่านิยม การปฏิบัติตนตามแนวทางที่ก่อให้เกิดค่านิยม และการปรับพฤติกรรมเพื่อพัฒนาลักษณะนิสัย พบว่าค่าเฉลี่ยของคะแนนความรู้ความเข้าใจของนักเรียนตามเนื้อหาสาระค่านิยม ค่าเฉลี่ยของคะแนนเจตคติ ค่าเฉลี่ยของคะแนนพฤติกรรมการปฏิบัติของนักเรียนที่ต้องการปลูกฝังทั้ง 4 ด้าน ภายหลังเข้าร่วมกิจกรรมมีค่าเฉลี่ยของคะแนนสูงกว่าก่อนการเข้าร่วมกิจกรรม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่งผลให้นักเรียนมีความพอ ประมาณ มีเหตุผล และมีระบบภูมิคุ้มกันที่ดี ซึ่งหมายถึงนักเรียนเกิดความพอเพียงในตนเอง เมื่อนักเรียน มีค่านิยมเหล่านี้ย่อมสามารถดำเนินชีวิตตามวิถีแห่งความพอเพียง ตลอดจนจนผลของการทำกิจกรรมปลูกฝังค่านิยมร่วมกัน ได้ส่งเสริมให้มีการพัฒนาทักษะในด้านต่าง ๆ เช่น การสื่อสาร การกล้าแสดงออก ความกระตือรือร้น และความสุขในการทำงาน

วิลาสินี บุญเรือง (2549, หน้า 82-86) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “กลยุทธ์การสื่อสารในโครงการพัฒนาเยาวชนตามแนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงของธนาคารไทยพาณิชย์ จำกัด (มหาชน)” พบว่า กลยุทธ์การสื่อสารที่ใช้ในการดำเนินงานมี 4 ลักษณะ ดังนี้ การสื่อสารเพื่อให้

ความรู้เรื่องแนวความคิดเศรษฐกิจพอเพียงและองค์ความรู้ที่ธนาคารมีความรู้ความชำนาญ เช่น การบริหารจัดการการเงิน รายรับ-รายจ่าย การลงทุน การออมการสื่อสารเพื่อการโน้มน้าวใจ เพื่อให้ครูและเยาวชนสามารถนำไปปฏิบัติตามในเรื่องการบริหารจัดการการเงินอย่างพอเพียง การใช้สื่อในการสื่อสาร ทั้งสื่อบุคคล สื่อเฉพาะกิจและสื่ออิเล็กทรอนิกส์ ซึ่งประสิทธิผลของการสื่อสารจะมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับทางเลือกใช้สื่อที่เหมาะสม กลยุทธ์สุดท้าย คือ การสร้างเครือข่าย ทั้งเครือข่ายภายในธนาคาร เช่น พนักงานร่วมเป็นวิทยากรอาสาสมัคร เครือข่ายภายนอกธนาคาร เช่น ร่วมมือกับองค์กรอื่นที่ทำโครงการเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงอยู่แล้ว ในด้านการมีส่วนร่วมของครูและเยาวชนที่ร่วมโครงการ ได้มีการนำองค์ความรู้ที่วิทยากรบรรยายไปบูรณาการในโครงการให้สอดคล้องกับความต้องการและปัญหาของชุมชน โดยมีธนาคารไทยพาณิชย์ จำกัด (มหาชน) เป็นหน่วยงานสนับสนุน

สุชีรา วิบูลย์สุข (2551) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “บทบาทของภาคีหุ้นส่วนในการส่งเสริมปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในสถาน ศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา: พหุกรณีศึกษา” พบว่า บทบาทและยุทธวิธีการดำเนินงานของภาคีหุ้นส่วน ซึ่งประกอบด้วยผู้บริหารสถานศึกษา ครู ผู้ปกครอง นักเรียน และสมาชิกในชุมชนตามกรอบแนวคิดในการส่งเสริมปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษาของสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาด้วยมาตรการ “เพียงพอเพื่อพอเพียง” มีดังนี้ เผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร เกาะติดสถานการณ์ บูรณาการศูนย์ประสานงาน ผนวกกับทุกภาระงานอาชีวะ และประเมินทุกระยะอย่างครบวงจร พบว่า ภาคีที่มีบทบาทสำคัญคือ ผู้บริหาร เป็นผู้นำและให้การสนับสนุน ยุทธวิธีที่ใช้คือ การอบรมบุคลากรและมีการต่อยอดองค์ความรู้ในรูปแบบโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่และโครงการออมเงิน ภาคีที่มีบทบาทรองลงมาคือ ครู เป็นกำลังสำคัญในการสอนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและการประยุกต์ใช้ยุทธวิธีที่ใช้คือ การบูรณาการและสอดแทรกแนวคิดที่สามารถนำมาใช้ในชีวิตประจำวัน และบทบาทของนักเรียน เป็นผู้ได้รับการส่งเสริมจากครูด้วยวิธีการจัดการเรียนการสอนในรูปแบบต่าง ๆ แล้วนำความรู้ที่ได้มาประยุกต์ใช้กับการดำเนินชีวิตในวิถีชีวิตของครอบครัวและชุมชน และสามารถถ่ายทอดความรู้ต่อไป ยุทธวิธีที่ใช้คือ การให้ความร่วมมือในโครงการและกิจกรรมต่าง ๆ โดยผลการดำเนินงานของภาคีหุ้นส่วนในด้านการบริหารจัดการสถานศึกษาของผู้บริหารพบว่า มีการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการบริหาร ผลก็คือสถานศึกษาแห่งหนึ่งมีการเพิ่มรายรับให้บุคลากร การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ ในขณะที่สถานศึกษาอีกแห่งหนึ่งเน้นการกระจายงานเป็นระบบ มุ่งให้ผู้เรียนมีจรรยาบรรณวิชาชีพ ซึ่งทั้ง 2 แห่งได้ปรับปรุงสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการเรียนรู้ ในด้านการจัดการเรียนการสอนพบว่า มีการสอดแทรกหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

คุณธรรมและจริยธรรม ในด้านคุณภาพชีวิตของผู้เรียนพบว่าสามารถนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ เกิดการประหยัด รู้จักการใช้จ่ายอย่างมีเหตุ ผลและเกิดประโยชน์สูงสุด ส่วนการประเมินความสำเร็จของการส่งเสริมปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยประยุกต์ใช้แผนที่ผลลัพธ์นั้น เน้นติดตามพฤติกรรมต่าง ๆ ของบุคคลหรือกลุ่มคนที่เกี่ยวข้องที่จะเปลี่ยนแปลงไป ซึ่งใช้ระยะเวลาสั้นกว่าจะเห็นสิ่งที่เปลี่ยนไปตามเกณฑ์บ่งชี้ความก้าวหน้าในระดับที่สูงขึ้น ผลการวิจัยทั้ง 2 โรงเรียนศึกษามีการดำเนินงานที่ชัดเจนตามเกณฑ์บ่งชี้ความก้าวหน้าในระดับต้นเท่านั้น เพราะระยะเวลาในการศึกษายังไม่ยาวนานพอที่จะเห็นการเปลี่ยนแปลงที่มีความลึกซึ้งและยั่งยืนได้

ปริญญา ชนะวาทิ (2551) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "การศึกษาการบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษาของโรงเรียนประถมศึกษาในภาคเหนือ" พบว่า ครูศิลปศึกษาส่วนใหญ่มีความคิดเห็นในเรื่องแนวคิดการศึกษาให้มีการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ แผนจัดการเรียนรู้ กระบวนการเรียนการสอนให้เป็นระบบ ครูผู้สอนต้องเป็นแบบอย่างที่ดี นักเรียนควรได้รับการเรียนรู้เกี่ยวกับความหมาย การปฏิบัติตนให้มีคุณลักษณะตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง นักเรียนมีส่วนร่วมในการกำหนดเนื้อหาที่ต้องการศึกษาตามความถนัดในกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ เพื่อความสอดคล้องกัน มีการจัดกิจกรรมทัศนศิลป์ที่มีความหลากหลาย ครอบคลุมกิจกรรมการเรียนการสอนอื่น ๆ สร้างบรรยากาศและสภาพแวดล้อมในสถานศึกษาให้เป็นแหล่งเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง อุปกรณ์และสื่อการเรียนการสอนควรประยุกต์ใช้สื่อที่ผลิตจากวัสดุธรรมชาติในท้องถิ่น นักเรียนจะได้ศึกษาหาความรู้จากแหล่งเรียนรู้จริงในชุมชน โดยสร้างสรรค์ผลงานศิลปะอย่างเห็นคุณค่าของภูมิปัญญาท้องถิ่นและการอนุรักษ์สืบทอด ครูผู้สอนควรวัดและประเมินผลจากคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ทั้งภาคศิลปะปฏิบัติ ทฤษฎี ความรู้ ทักษะ เจตคติ โดยสามารถใช้วิธีการหลายรูปแบบ ได้แก่ การทดสอบ การสัมภาษณ์ การสังเกตพฤติกรรมการทำงาน การวิจารณ์งาน การประยุกต์ใช้วัสดุอุปกรณ์ หรือวัดผลในส่วนคุณธรรมอื่น ๆ ที่สำคัญเน้นกระบวนการการมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย ตลอดจนครูศิลปศึกษาส่วนใหญ่มีความต้องการให้สถานศึกษาสนับสนุนช่วยเหลือในด้านวัสดุอุปกรณ์ เครื่องมือในการสร้างสรรค์งาน งบประมาณ การจัดอบรมบุคลากร และมีแหล่งเรียนรู้ที่เอื้อต่อการเรียนการสอน

สุทธาทิพย์ พิศฉลาด (2551, หน้า 92-98) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "การศึกษาความเข้าใจและการปฏิบัติของครูในสถานศึกษาแกนนำตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง" พบว่า 1) ความเข้าใจของครูเกี่ยวกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ในด้านความหมายหลักปรัชญาของเศรษฐกิจ

พอเพียง ครูมีความเข้าใจในเรื่องความพอประมาณ ความมีเหตุผล เงื่อนไขคุณธรรมอยู่ในระดับปานกลาง มีระดับความเข้าใจในด้านการมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีสูงกว่าด้านอื่น ๆ โดยพิจารณาจากความตระหนักและการใช้สิ่งของอย่างรู้คุณค่า ด้านการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ครูมีความเข้าใจในเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงทางด้านจิตใจ สังคม เศรษฐกิจ เทคโนโลยี และด้านการดำเนินชีวิต อยู่ในระดับสูง 2) การปฏิบัติของครูเกี่ยวกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ในด้านแรกครูได้รับความรู้ในระดับดี ได้รับการปลูกจิตสำนึกและสร้างความตระหนักด้วยวิธีหลากหลาย ในด้านการนำความรู้ไปประยุกต์ใช้พบว่ามีการปฏิบัติอยู่ในระดับพอใช้ เป็นผลจากการจัดการเรียนการสอน อาจเป็นเพราะไม่มีความรู้ มีภาระงานมาก จึงไม่มีเวลาในการจัดทำสารสนเทศและรายงานผลการจัดการเรียนรู้อย่างแท้จริง ผลจากการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน อาจเป็นเพราะภาระงานและข้อจำกัดของเวลา ทำให้การปฏิบัติหน้าที่แนะแนวจัดระบบดูแลผู้เรียน และการจัดกิจกรรมส่งเสริมพัฒนาความสามารถของผู้เรียนไม่เพียงพอต่อการดำเนินกิจกรรมได้อย่างเต็มที่ ส่วนผลจากการดำเนินชีวิตอยู่ในระดับพอใช้ อาจเป็นเพราะภาระงานมาก และภาระหน้าที่แตกต่างกัน ในด้านการขยายผลเพื่อเผยแพร่หลักปรัชญาอยู่ในระดับพอใช้ อาจเป็นเพราะการถ่ายทอดความรู้ การขยายผลกิจกรรม การสร้างชิ้นงาน และการส่งเสริมให้ชุมชนเป็นผู้นำ อยู่ที่คณะทำงานกลุ่มหนึ่ง ไม่ได้เกิดจากการปฏิบัติของครูทุกคน ผู้บริหารสถานศึกษาควรส่งเสริมให้ครูทุกคนมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรม และปรับเปลี่ยนรูปแบบการจัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับความต้องการของชุมชนมากขึ้น

เทวิล ศรีสองเมือง (2551, หน้า 86-90) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การพัฒนารูปแบบเครือข่ายการจัดการเรียนการสอนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน” พบว่า 1) องค์ประกอบของเครือข่ายการจัดการเรียนการสอน ประกอบด้วย 6 องค์ประกอบ ได้แก่ ด้านโครงสร้างของเครือข่าย จุดมุ่งหมาย บทบาทหน้าที่ของสมาชิก กิจกรรมของเครือข่าย ผลลัพธ์ที่เกิดจากเครือข่าย และปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จ 2) บทบาทหน้าที่ของแต่ละองค์ประกอบ รวมทั้งความสัมพันธ์เกี่ยวของระหว่างองค์ประกอบของเครือข่ายในการจัดการเรียนการสอน ประกอบด้วย การกำหนดกรอบการประสานงาน และความร่วมมือของสมาชิกเครือข่าย กำหนดเป้าหมายที่ต้องการให้เกิดขึ้นจากการดำเนินงานของเครือข่าย ภารกิจหรืองานที่สมาชิกในเครือข่ายร่วมกันทำ แนวทางการดำเนินกิจกรรม ผลลัพธ์ที่ต้องการให้เกิดขึ้น และปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของเครือข่าย ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษามีความรู้ความเข้าใจ ให้การส่งเสริมสนับสนุนการทำงานของเครือข่ายอย่างสม่ำเสมอ มีการประสานงานและสื่อสารกันในเครือข่ายอย่างต่อเนื่อง เป็นต้น 3) ผลการพัฒนา รูปแบบเครือข่ายการจัดการเรียน การสอน พบว่า รูปแบบเครือข่าย

ที่พัฒนาขึ้นมีความเหมาะสมในระดับมาก มีลักษณะของเครือข่ายแบบกระจาย หากมีการดำเนินงานในระยะหนึ่งจะสามารถขยายตัวออกเป็นเครือข่ายกระจายเชิงซ้อน การนำรูปแบบไปใช้ต้องปรับปรุงองค์ประกอบต่าง ๆ ให้มีความเหมาะสมกับท้องถิ่นนั้น ๆ และการพัฒนาจากกลุ่มหนึ่งกลุ่มใดอาจสนองความต้องการที่แตกต่างกันในแต่ละภูมิภาค ดังนั้นการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงด้านการศึกษาสู่สังคมในรูปแบบเครือข่ายส่งผลให้ครู บุคลากร นักเรียน มีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้อง ชัดเจน บูรณาการการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรและมาตรฐานการเรียนรู้ได้อย่างเหมาะสม เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน ทำให้ชุมชนดำเนินชีวิตบนทางสายกลาง มีความพอประมาณ มีเหตุผล และมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี บนเงื่อนไขของความรอบรู้และคุณธรรม

ธनिया เยาดำ (2551, หน้า 118-123) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การพัฒนาโมเดลเชิงสาเหตุของความสำเร็จในการใช้หลักสูตรเศรษฐกิจพอเพียงในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน” วิเคราะห์ความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของความสำเร็จ ในการใช้หลักสูตรเศรษฐกิจพอเพียงในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยภาพรวม พบว่าโมเดลมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยได้รับอิทธิพลทางตรงและทางอ้อมจากปัจจัยการสร้างเครือข่ายเศรษฐกิจพอเพียง ได้แก่ ลักษณะของผู้บริหาร นโยบายการบริหาร ความสามารถในการจัดการเรียนการสอนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของครู แรงจูงใจของครูในการปฏิบัติงาน การบริหารจัดการตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง การได้รับการสนับสนุนจากสถานศึกษา การนิเทศติดตามผลการใช้หลักสูตรเศรษฐกิจพอเพียง การได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอก ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตรเศรษฐกิจพอเพียงของผู้บริหารและของครู สรุปได้ว่าการสร้างเศรษฐกิจพอเพียงเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุดที่สถานศึกษาควรพิจารณา ทั้งการประสานงาน การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ รวมทั้งความสัมพันธ์ที่ดีของสมาชิกเครือข่าย นอกจากนี้ ลักษณะของผู้บริหาร ไม่ว่าจะเป็นการยอมรับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของผู้บริหาร ความเป็นผู้นำ การมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี มีนโยบายการบริหารที่เหมาะสม และเปิดโอกาสให้บุคลากรมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย จะส่งผลให้สถานศึกษาประสบความสำเร็จในการใช้หลักสูตรเศรษฐกิจพอเพียงมากยิ่งขึ้น

ดรณภพ เพียรจัด (2551) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนบนเว็บไซต์ภาษาไทยด้วยวิธีการเรียนรู้ร่วมกันและการเรียนรู้ด้วยกรณีศึกษา เพื่อสร้างค่านิยมด้านการมีเหตุผลตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 1” พบว่าครูส่วนมากได้น้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเข้าสู่อการจัดการเรียนการสอนโดยสอดแทรกอยู่ในหลักสูตรและสาระการเรียนรู้ในห้องเรียน ซึ่งรูปแบบการเรียนแบบร่วมกันนั้น

เป็นพื้นฐานความคิดของการเรียนที่ใช้กิจกรรมตามธรรมชาติของสังคม ส่งผลให้เกิดการเรียนรู้จากการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันทั้งครูผู้สอนกับนักเรียนและนักเรียนกับนักเรียน ทำให้เกิดความกระตือรือร้น การประมวลผลข้อมูลอย่างลึกซึ้ง การคิดวิเคราะห์ห้อย่างเป็นเหตุผลครอบคลุมหัวใจสำคัญของหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ได้แก่ ความพอประมาณ ความมีเหตุผล ความมีภูมิคุ้มกันที่ดี และเงื่อนไขความรู้และคุณธรรม ในทุกครั้ง ก่อนที่จะลงมือปฏิบัติสิ่งต่าง ๆ และสอดคล้องกับหลักที่จะนำไปปฏิบัติในชีวิตจริง ส่วนการนำกรณีศึกษามาใช้ในการจัดการเรียนการสอนควรนำเสนอปัญหาที่สอดคล้องกับเนื้อหาวิชาที่นักเรียนกำลังเรียนรู้ เน้นไปที่การวินิจฉัยปัญหาจากประสบการณ์ของนักเรียนอย่างมีเหตุผลตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ดังนั้นการจัดการเรียนการสอนบนเว็บไซต์แบบฝึกปฏิบัติ จึงช่วยให้นักเรียนมีพัฒนาการและทักษะในการคิดวิเคราะห์หัดตัดสินใจที่จะให้เหตุผลต่าง ๆ เพื่อเป็นแนวทางแก้ปัญหาได้ เมื่อนำมาผนวกกับการนำเสนอกรณีศึกษาในลักษณะสื่อมัลติมีเดียรูปแบบวิดีโอผ่านระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ต จึงมีความสัมพันธ์กับการเรียนการสอนแบบร่วมกัน ที่สามารถเชื่อมโยงความรู้ทั้งจากกรณีศึกษาและความรู้ในเนื้อหาบทเรียน เกิดกระบวนการกลุ่มแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ที่ช่วยให้นักเรียนได้รับความรู้ใหม่ ๆ เพิ่มขึ้นมีการทำกิจกรรมที่นักเรียนจะต้องพบจริง ๆ ในชีวิตประจำวัน จึงส่งผลต่อการสร้างค่านิยมความมีเหตุผลตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ทั้งด้านเป้าหมายการจัดการเรียนการสอน สภาพแวดล้อมและสิ่งสนับสนุนการเรียนการสอน ครูผู้สอน วิธี การจัดการเรียนการสอน สื่อการเรียนการสอน และการวัดประเมินผล

พัชรินทร์ รุจิรานุกูล (2551) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "การศึกษาการปลูกฝังคุณธรรมนำความรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงให้แก่นักเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน" พบว่าบุคลากรภายในสถานศึกษามีความเข้าใจความหมายของคุณธรรมนำความรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงหลากหลายแนวคิด ถ้าไม่มีความชัดเจนในทิศทางเดียวกันการปลูกฝังคุณธรรมนำความรู้ให้แก่ นักเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานจะไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร ส่วนแนวทางการปลูก ฝังคุณธรรมนำความรู้มีดังนี้ ด้านการบริหารจัดการสถานศึกษา ควรบริหารจัดการอย่างเป็นกระบวนการ มีการวางแผนนโยบายอย่างชัดเจนเป็นระบบ ดำเนินงานอย่างต่อเนื่องและจริงจัง กำหนดนิยามความหมายของการพัฒนาคุณธรรมในบริบทของนักเรียนให้ชัดเจน สร้างตัวชี้วัดความสำเร็จ สร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง สร้างเครือข่ายและแนวร่วมในการพัฒนาคุณธรรม มีการจัดกิจกรรมโครงการที่หลากหลายและเหมาะสมตามบริบทของสถานศึกษา สร้างความสัมพันธ์กับผู้ปกครองและชุมชนโดยสร้างแผน พัฒนาศักยภาพของผู้ปกครองและชุมชน มีการจัดระบบการติดตามประเมินผล ด้านการพัฒนาบุคลากร ควรมีการสร้างความตระหนักให้เกิดขึ้นกับบุคลากร พัฒนาศักยภาพให้มียอดความรู้เกี่ยวกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

และนำระบบการประเมินวิทยฐานะมาใช้เพื่อพัฒนาบุคลากร ด้านการจัดการเรียนการสอน ควรมี การสอนที่ปลูกฝังคุณธรรมในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ เน้นการปลูกฝังให้เกิดทุกที่ทุกเวลา มี การศึกษาจากแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ ภายนอกสถานศึกษา จัดการสอนให้เกิดความตระหนัก เน้นย้ำให้ ทำบ่อย ๆ เป็นประจำสร้างคุณธรรมหลักเป็นคุณธรรมร่วมสนับสนุนให้เกิดการประสานงานและ ความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างบ้าน วัด สถานศึกษา และชุมชน จะช่วยให้การพัฒนานักเรียนด้าน คุณธรรมนำความรู้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ด้านกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนควรมีความหลากหลาย เน้นให้นักเรียนเป็นแกนนำหลัก และพัฒนานักเรียนในทุกมิติ คือ ด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม มีการจัดทำโครงการที่เน้นหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ในส่วนด้านอื่น ๆ ได้แก่ การเป็นแบบอย่างที่ดีของครู ผู้นำ ชุมชน สื่อและคนในสังคม มีการปลูกฝังคุณธรรมนำ ความรู้ตั้งแต่ในระดับปฐมวัย มีการผลิตบัณฑิตด้านครุศาสตร์ ศึกษาศาสตร์ ให้มีความรู้ทางด้าน การวิจัยและพัฒนา โดยการสนับสนุนจากกระทรวงศึกษาธิการ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

อนันต์ นามทองตัน (2553) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "การพัฒนาตัวบ่งชี้สมรรถนะ การบริหารการจัดการเรียนรู้ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน" พบว่า การพัฒนาตัวบ่งชี้แนวทางการศึกษาได้มีผู้ศึกษาพัฒนาโมเดลองค์ประกอบตัวบ่งชี้ขึ้นอย่างหลากหลาย โดยส่วนใหญ่ การออกแบบการวิจัยมักเป็นการใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงปริมาณผสมกับเชิงคุณภาพ แล้วใช้ การตรวจสอบยืนยันทางสถิติเพื่อวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันเพื่อให้ได้ตัวบ่งชี้ที่ดีมีคุณภาพ มีความถูกต้องน่าเชื่อถือ และสามารถนำไปใช้ในการปฏิบัติจริงได้อย่างมีประสิทธิภาพ เป็นที่ยอมรับ ตามจุดมุ่งหมายของงานวิจัยแต่ละเรื่องที่ตั้งไว้ และยังพบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องเป็นผู้มี ความสามารถหรือสมรรถนะในหลาย ๆ ด้านครอบคลุมทั้งด้านความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะ ส่วนตัวที่โดดเด่นโดยที่ตัวผู้บริหารเองนั้นจะต้องมีความสามารถในการสื่อสาร ความเชื่อมั่นใน ตนเอง การมีมนุษยสัมพันธ์ นิสัยในการทำงาน ความสามารถในการจัดการ ความยืดหยุ่น ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ความเป็นผู้นำ ให้สามารถสนองตอบต่อความต้องการเรียนรู้ของครูและ ผู้เรียน รวมทั้งการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในชุมชน การพัฒนาการวิจัยเพื่อการเรียนรู้และพัฒนา กระบวนการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพอยู่เสมอ และสมรรถนะที่สำคัญอีกกลุ่มหนึ่งคือสมรรถนะด้าน ความรู้และสมรรถนะด้านการปฏิบัติงานวิชาการ รวมทั้งการบริการ การบริหารการเรียนการสอน ของครูให้เกิดประสิทธิภาพ เพื่อให้ส่งผลต่อคุณภาพการศึกษาและคุณภาพผู้เรียนเป็นสำคัญ

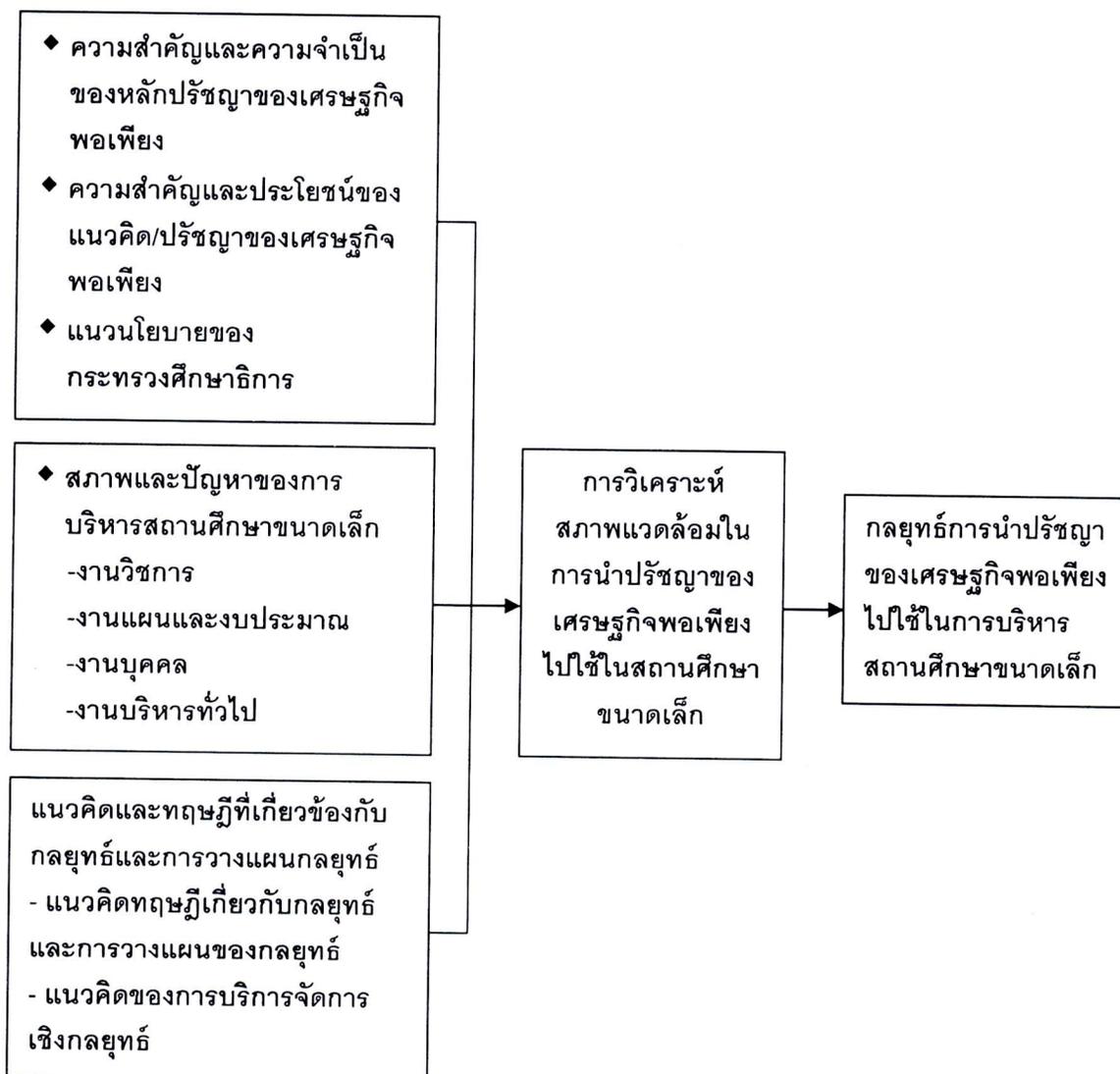
จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทำให้ผู้วิจัยมีความเห็นในหลายแง่มุมดังนี้

แนวพระราชดำริของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่มีองค์ประกอบหลัก ได้แก่ ความพอประมาณ ความมีเหตุผล ระบบภูมิคุ้มกันบนฐานแห่งความรู้ควบคู่คุณธรรมนั้นเน้น แนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนทุกระดับตั้งแต่ครอบครัว ระดับชุมชนจนถึงระดับ รัฐรวมทั้งการพัฒนาและการบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลางโดยเฉพาะ

การพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์ จึงนับเป็นปรากฏการณ์ทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมครั้งสำคัญในหน้าประวัติศาสตร์ไทยและพึงได้รับการส่งเสริมสนับสนุนและขับเคลื่อนอย่างแท้จริงในสังคมไทย ดังนั้นการพัฒนากลยุทธ์การนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการบริหารสถานศึกษาขนาดเล็ก จึงต้องนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในทุกขั้นตอนตั้งแต่การกำหนดวิสัยทัศน์ การวิเคราะห์ข้อมูลสภาพแวดล้อมภายในและภายนอก

การจัดทำกลยุทธ์การปฏิบัติตามกลยุทธ์และการประเมินผล การควบคุมให้เหมาะสมกับสถานศึกษาขนาดเล็กจึงจะเกิดผลดี มีประสิทธิภาพ การพัฒนากลยุทธ์โดยการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการบริหารสถานศึกษาขนาดเล็ก เป็นการลดความเสี่ยงกับปัญหาที่จะเกิดขึ้นอย่างรอบคอบและเดินทางไปยังจุดมุ่งหมายปลายทางที่เราตั้งใจไว้อย่างมั่นคงและยั่งยืน ซึ่งตรงกับคำคมที่ว่า "การมีกลยุทธ์ที่ดีเท่ากับงานสำเร็จไปแล้วครึ่งหนึ่ง"

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังนี้

ภาพ 12 แสดงกรอบแนวคิดการวิจัย